

ÖN SÖZ

Dil, bir milletin canıdır. Dil, bir milletin hafızası, hazinesidir. Dilin kelimelerini barındıran sözlükler de milletin canı, hafızası, hazinesidir hatta milletin namusudur diyebiliriz.

Bu itibarla hazinemize sahip çıkmak adına Dilimizin Zenginlikleri Projesi kapsamında düzenlenen Sözlük Özgürlük'tür yarışması için benim de çorbada bir tuzum olsun diyerek kolları sıvadım.

Sözlüğümü hazırlarken öz Türkçe anlayışının doğru olmadığından hareket ettim. Dilimize yabancı dillerden girip artık herkes tarafından bilinen kelimelerin dilden atılmasının doğru olmadığını düşünüyorum. Eğer kelime bir milletin hafızasına yerleşmiş, bir yaşındaki bir çocuk bile onun anlamını biliyorsa yabancı diye o kelimeyi dilden atmak kendi dilimize bir ihanettir. Mesela artık kalem, kitap kelimesini dilden atamayız. Onlar bizim de kelimelerimizdir. Bu kelimelerle oluşturulmuş çok sayıda deyimimiz, atasözümüz, türkümüz, şiirimiz vardır. O kelimeleri atmak deyimleri, atasözlerini, türkülerini yok saymaktır. Milletin acılarını, deneyimlerini, öğütlerini yok saymaktır. Hazineyi reddetmektir.

Sözlük çalışmamda dilimize Arapçadan giren, yediden yetmişe herkes tarafından bilinen kelimeleri tespit edip bu kelimelerin anlamlarını buldum. Anlamlarını bulmakla yetinmeyip adı geçen kelimelerle ilgili deyimleri, atasözlerini varsa türkülerini ve şiirleri de buldum. Zamanım kısıtlı olduğundan türkü ve şiir kısmı eksik kalmış olabilir. Ancak tespit ettiğimiz kelimelerin çoğuyla ilgili deyim ve atasözü bulduğumu ifade edebilirim.

Sonuç olarak “Türkçeleşmiş Türkçedir” diyerek artık bizim hazinemizin bir üyesi olan kelimelere sahip çıkmak da milletin hafızasına sahip çıkmaktır. Milletin hafızası diri ise millet ayakta kalır. Kelimelere sahip çıkmamak da mankurlaştırılmayı kabul etmektir.

Millet olarak mankurlaşmamak için “Türkçeleşmiş Türkçedir” diyorum.

A

ACAYİP;

- 1.Sağduyuya, göreneğe, olağana aykırı, yadırganan; yabansı garip, tuhaf.
- 2.Şaşma anlatan bir söz.

ADAM;

- 1.İnsan
- 2.Erkek kişi; herif
- 3.Birinin yanında bulunan ve işini yapan kimse.
- 4.Daima birinin yanına olan, onu destekleyen, isteklerini yerine getiren kimse yararlandığı, kullandığı kimse.
- 5.Görevli kimse.
- 6.İyi huylu, güvenilir kimse.
- 7.Birinin yararlandığı, kullandığı kimse.
- 8.Bir alanı benimseyen kimse.
- 9.Eşeklerden erkek olanı.

acı (kötü) söz insanı (adamı) dinden çıkarır, tatlı söz yılanı inden çıkarır (atasözü): gönül alıcı, okşayıcı sözlerle karşımızdakinin inadı yenilebilir.

adam adama (gene, her zaman) gerek olur (atasözü): insanların birbirlerine her zaman gereksinimleri olur.

adam adama yük değil, can gövdeye mülk değil (atasözü): konuğumuzdan veya yanımıza bir iş için gelen kimseden yüksünmemeliyiz çünkü onlar yanımızda sürekli olarak kalmazlar.

adam adamdan korkmaz, utanır (atasözü): insanları ahlaklı davranmaya iten korku değil, küçük görülme duygusudur.

adam adamdır olmasa da pulu, eşek eşektir atlastan olsa çulu (atasözü): insanın değeri zengin olmakla artmaz, asıl olan insanlığıdır.

adam içine çıkmak (deyim): topluluğa karışmak, insanların bulunduğu yerlere gitmek, eşe dosta gitmek.

adam içine karışmak (deyim): bir topluluğa girmek, kendisine değer verilir olmak.

adam kullanmak (deyim): 1) birini çalıştırmasını bilmek; 2) birini kendi çıkarına alet etmek.

adamın adı çıkacağına canı çıksın (atasözü): insanın haklı veya haksız yere adı bir defalık kötüye çıktı mı ondan sonra yaptıkları hep o gözle değerlendirilir.

adamın iyisi işbaşında (alışverişte) belli olur (atasözü): bir kişinin iyi ve becerikli olduğu yaptığı işlerden anlaşılır.

adamin (kimsenin) adı çıkmadansa canı çıkması (yeğdir) (atasözü):insanın haklı veya haksız yere adı bir defalık kötüye çıktı mı ondan sonra yaptıkları hep o gözle değerlendirilir.

adamin kötüsü olmaz, meğer züğürt ola(atasözü):toplum içinde herkesin bir değeri vardır ancak züğürtlere değer verilmez.

adamin yere bakanından, suyun yavaş akanından kork (atasözü):duygu ve düşüncelerini açığa vurmayan sessiz insan yavaş akan derin su gibi tehlikelidir.

akıl kişiye (adama) sermayedir (atasözü): bir kimsenin giriştiği işlerde en büyük yardımcısı aklıdır.

ADET;

1. Tane, sayı.

ADİ;

1.Sıradan, hiçbir özelliği olmayan.

2. Kalitesiz, kötü olan (mal).

3.Aşağı.

ADİL;

1. Adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren; adaletli.

ADLİYE;

1.Hukuk ve adalet işlerini gören devlet kurumu.

2.Hukuk ve adalet işlerinin görüldüğü resmî bina.

AF;

1.Bir suç işleyeni, kusur veya hata yapanı bağışlama.

2.Görevden çıkarılma.

affa uğramak (deyim):bağışlanmak.

affetmişsin (deyim): “hiç de öyle değil, yanılıyorsun” anlamında kullanılan bir söz.

affını dilemek (istemek) (deyim):bir iş veya görevi yerine getiremeyeceğini nezaketle bildirmek.

affınıza sığınarak (deyim):“hoşgörünüze güvenerek” anlamında kullanılan bir nezaket sözü

AFET;

1.Doğa olaylarının sebep olduğu yıkım.

2.Olumsuz sonuçlar doğuran durum.

3. Güzelliği ile insanı şaşkına çeviren, aklını başından alan kadın.

şöhret afettir (atasözü): kişinin kazandığı ün, her zaman hoş giden bir durum sağlamaz, kişi gücünü aşan istekler, zorlamalar karşısında bunalır.

AHBAP;

1.Kendisiyle yakın ilişki kurulup, sevilen kimse

2.Samimiyet, içtenlik bildiren bir seslenme sözü.

ahbap çıkmak (deyim):önceden tanışmış olmak: 'Gümrükten itibaren her rast geldiği adamlarla ahbap çıktı.' -Y. K. Karaosmanoğlu.

ahbap kusuruna bakan ahbapsız kalır (atasözü): dostların ufak tefek kusurlarına bakmamak gerekir.

candan ahbap, kandan şarap olmaz (atasözü):kandan şarap yapılamayacağı gibi hiç kimse de tam anlamıyla içten, fedakâr dost olamaz.

iki ahbap çavuş (deyim):şaka her yerde hep birlikte görülen, birbirinden ayrılmayan iki arkadaş.

işi ahbaplığa dökmek (deyim):yerli yersiz yakınlık göstermek

AHİRET;

1.Dinî inanışa göre, insanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Tanrı'ya hesap vereceği yer; öbür dünya, öteki dünya, ahret.

ahireti boylamak (deyim): ölmek.

ahiretini yapmak (zenginleştirmek) (deyim): hayır işleri yaparak sevap kazanmak.

ahirette on parmağı yakasında olmak (deyim):kendisine karşı sorumlu olan kimseden ahirette hesap sormak

AHMAK;

1. Aklını gereği gibi kullanamayan, anlama ve kavrama yetenekleri gelişmemiş (kimse)

ahmak gelin yengeyi halayığı sanır (atasözü):ahmak kimse kendisini koruyup gözetken kişiye hizmetine verilmiş biri gözüyle bakar ve saygısız davranışlarıyla onun gönlünü kırarak hizmetinden yoksun kalır.

ahmak misafir ev sahibini ağırlar (atasözü): başkalarının görev ve yetkilerine karışmak ahmaklıktır.

akılsız köpeği (ahmak iti) yol kocatır (atasözü):iyice düşünülmeden, tasarlanmadan yapılmaya çalışılan iş sırasında birçok sorun ortaya çıkar ve kolay bir iş bile zorlaşır.

(birini) ahmak yerine koymak (deyim):bir kimseye aptalmış, anlamazmış gibi davranmak

AİT;

1. "İlgilendiren" anlamında kullanılan bir söz; ilişkin, değgin.

2.İlişik.

AİLE;

- 1.Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik; ev, familya.
- 2.Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü.
- 3.Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü; ev.
- 4.Eşlerden kadın için kullanılan bir söz.
5. Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü.
- 6.Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu; familya.

AKIL;

- 1.Düşünme, anlama ve kavrama gücü; us.
- 2.Herhangi bir konuda salık verilen yol.
- 3.Bir şeyi başka bir şeyden ayırt etme gücü.
- 4.Bellek.

acıklı başta akıl olmaz (atasözü):büyük sıkıntılar içinde bulunanlar mantık dışı işler yapabilirler.

ağına takılmak (deyim):bir sözü konuşması sırasında bilinçsiz bir biçimde sürekli söylemek.

akçe akıl öğretir, don yürüyüş (atasözü): imkânların fazlalığı insanların iyi işler yapmasını kolaylaştırır.

akıl adama sermayedir (atasözü):bir kimsenin giriştiği işlerde en büyük yardımcısı aklıdır.

akıl akıl, gel çengele takıl (atasözü):bir sorunun nasıl çözümleneceğini düşünememe durumunda söylenen bir söz.

akıl akıldan üstündür (atasözü):bir kimsenin aklına gelmeyen bir çare, başka birinin aklına gelebilir.

akıl almak (deyim):danışmak, görüş almak.

akıl almamak (deyim):inanılacak gibi olmamak, akla uygun gelmemek.

akıl bırakmamak (deyim):kafa karıştırmak.

akıl danışmak (deyim):bir konuda birinin görüşünü sormak.

akıl durdurmak (deyim): bir şey çok şaşırtıcı olmak, insanı şaşırtmak.

akıl erdirememek (ermemek) (deyim):1) ne olduğunu anlayamamak, sırrını çözememek2) kabul edememek.

AKRABA;

- 1.Kan bağıyla birbirine bağlı olan kimse.
- 2.Oluşma yönünden aynı kaynağa dayanan şey.
- 3.Biri, diğerinin doğurduğu sonuç veya olgu.

akraba çıkmak (deyim):konuştuktan sonra akraba olduklarını anlamak.

akraba ile ye, iç alışveriş etme (atasözü): alışverişte iki taraf da kendi çıkarını düşündüğünden iki dost arasındaki alışveriş dostluğu bozabilir, bu nedenle de dostluklarını sürdürmek isteyenler birbirleriyle alışverişte bulunmamalıdır.

sadık dost akrabadan yeğdir (atasözü):candan dost akrabadan daha hayırlı olur.

yakın (hayırlı) dost (komşu) uzak (hayırsız) hısımdan (akrabadan) yeğdir (iyidir) (atasözü):ilgi ve iyiliklerini görmekte olduğumuz komşu ve dostlarımız, hiçbir ilgisini görmediğimiz hısımlarımızdan bize daha yakındır.

AKRAN;

- 1.Yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlardan her biri; baştaş, boydaş, taydaş, öğür.

AKREP;

- 1.Akreplerden, sıcak ve nemli yerlerde yaşayan, kıvrık ve kalkık kuyruğunda zehirli iğnesi olan bir tür böcek; kuyruklu (Scorpio)
2. Dörtçekerli, her arazi koşulunda kullanılabilen, manevra kabiliyeti güçlü, personel ve mühimmat taşıyan zırhlı araç.

akrep gibi (deyim):her fırsatta sözleriyle başkalarını inciten veya onlara kötülük eden.

AMEL;

- 1.Edim.
- 2.Dinin buyruklarını yerine getirmek için yapılan iş, fiil veya hareket.
- 3.İshal.

AMELİYAT;

1. Hasta üzerinde tedavi amacıyla uygulanan kesme ve dikme işlemi; cerrahi müdahale, operasyon.
2. İşler, faaliyetler.

AN;

1. Zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası; lahza, dakika.

APTAL;

1.Zekâsının azlığından dolayı yeterince düşünemeyip akıllıca hareket edemeyen (kimse); budala

2.Küçümseme ve azarlama bildiren bir seslenme sözü.

aptal yerine koymak (deyim):1) hiçbir şeyden anlamaz, bilmez sanmak 2) birine, aptal gözüyle bakmak.

aptallığa vurmak (deyim):bir şeyi bilmez, anlamaz gibi görünmek.

ARIZA;

1.Aksaklık.

2.Bozulma.

3.Engebe.

4.Bir notanın sesini yarım ton yükseltmek, alçaltmak veya eski durumuna getirmek için notanın soluna konulan diyez, bemol ve bekar işaretlerinin ortak adı.

5.Uyumsuz, düzeni bozan, sıkıntı çıkaran (kişi).

ATLAS;

1. Yüzü parlak, sık dokunmuş bir ipekli kumaş türü; saten.

adam adamdır olmasa da pulu, eşek eşektir atlastan olsa çulu (atasözü):insanın değeri zengin olmakla artmaz, asıl olan insanlığıdır.

B

BAHARAT;

1.Yiyecek ve içeceklere hoş koku ve tat vermek için kullanılan tarçın, karanfil, zencefil, karabiber vb. maddeler.

BAHİS;

1.Üzerinde konuşulan konu.

2. Görüşünde veya iddiasında haklı çıkacak tarafa bir şey verilmesini kabul eden sözlü anlaşma.

3.Bir kitabın bölümlerinden her biri.

bahis açmak (deyim):belli bir konuda konuşmaya başlamak

BAKKAL;

1.Yiyecek, içecek vb. maddeleri perakende olarak satan kimse.

2.Bu maddelerin satıldığı dükkân.

bakkala bırakma! (deyim): bir işi “bakalım” diyerek savsaklamak isteyenlere söylenen bir söz.

BAMYA;

- 1.Ebegümeçigillerden, sıcak ve ılıman yerlerde yetişen bir bitki (Hibiscus esculentus).
- 2.Bu bitkinin hem taze hem kurutularak yenilen ürünü.

BAYTAR;

- 1.Veteriner.

BAZI;

1. (Nesne için) Bir kısım, bir miktar.
- 2.Belirsiz birçoklukta olan (nesne).
- 3.Ara sıra.

bazı dingil döner bazı teker (atasözü):karşılıklı ilişkilerde her iki tarafa da zaman zaman söz söyleme hakkı doğar.

BEDEL;

- 1.Fiyat.
- 2.Bir şeyin yerini tutabilen başka bir şey.
- 3.Başkasının adına ve onun parası ile hacca giden kimse.
- 4.Denk.
5. Askerlik yapmamak veya yapılacak süreyi kısaltmak isteyenlerin devlete ödedikleri para.
- 6.Bir ücret karşılığında çalışan kimse.
- 7.Karşılık olarak.

bir dönüm güzlük on dönüm yazlığa bedeldir (atasözü):sonbaharda ekilen bir dönümlük yerden, yazın ekilen on dönümlük yerin ürünü kadar ürün alınır.

ömre bedel (deyim):bir ömre degecek kadar (iyi, güzel, değerli)

BELDE;

- 1.Kasaba.
- 2.Bir şeyin yaşandığı veya yaşatıldığı yer.

BELEŞ;

1. Bedava.

bahşış (beleş) atın dişine (yaşına) bakılmaz (atasözü):para verilmeden sağlanan bir şeyin ufak tefek kusurları hoş görülmelidir.

beleşe konmak (deyim):bir şeyi emek harcamadan, para vermeden elde etmek.

BERRAK;

1.Bulanık, kirli olmayan.

2.Duru.

3.Pürüzsüz, kulağa hoş gelen.

gözleri berraklaşmak (deyim): bakışları daha canlı ve parlak olmak

BEYAZ;

1.Ak, kara ve siyah karşıtı.

2.Bu renkte olan,

3.Beyaz ırktan olan kimse

4.Baskıda koyu biçimde dizilmemiş harf türü.

5.Beyaz zehir.

kın (beyazın) adı (var), karanın (esmerin) tadı (var) (atasözü):beyaz tenli olanlar güzel sayılsa da gerçek güzellik ve şirinlik esmerlerdedir.

bembeyaz kesilmek (olmak) (deyim):beklemediği bir durum karşısında beti benzi atmak.

beyaz sayfa açmak (deyim):bir konuda geçmişini unutarak geleceğe umutla bakmak.

beyaza çekmek (deyim):yazıyı temize çekmek

beyazın (akın) adı (var), esmerin (karanın) tadı (var) (atasözü): beyaz tenli olanlar güzel sayılsa da gerçek güzellik ve şirinlik esmerlerdedir.

eşkiyanın (ihtiyarın, fukaranın) düşkününü, beyaz (hasa) giyer kış günü (atasözü): daha önce iyi bir durumda olan kişi bu konumunu kaybettiğinde uygun olmayan, yersiz davranışlarda bulunur.

şakakları ağarmak (beyazlanmak) (deyim):yaşlanmak

zürefanın düşkününü, beyaz giyer kış günü (atasözü): daha önce iyi bir durumda olan kişi bu konumunu kaybettiğinde uygun olmayan, yersiz davranışlarda bulunur.

BEZ;

1.Pamuk veya keten ipliğinden üretilen bir tür dokuma; çaput.

2. Pamuktan, düz dokuma.

3.Herhangi bir cins kumaş.

4.Kumaş parçası, çaput.

5.Kumaş veya dokumadan yapılmış.

anasına bak, kızını al, kenarına (kıyısına, tarağına) bak, bezini al (atasözü):bir kızın karakterini öğrenmek isteyenler, anasının durumunu göz önüne alırlarsa aldanmamış olurlar.

bez alırsan Mısır'dan (Musul'dan), kız alırsan asilden (atasözü):ne alacaksınız cinsini, aslını biliniz, güvenerek alınız.

bez bağlamak (deyim): 1) bebeklere altlarını kirletmesinler diye bez koymak 2) dileğin yerine gelmesi ümidiyle yatıra bir parça çaput veya eski kumaş parçası bağlamak.

bin tarakta bezi olmak (deyim):birçok işi veya ilişkisi olmak.

canından bezmek (bıkmak veya usanmak) (deyim): ölümü göze alacak kadar sıkıntı içinde olmak.

donsuzun gönlünden dokuz top bez geçer (atasözü):bir şeyden yoksun olan kişinin gönlünden hep o şeyden bol bol edinmek geçer.

ergen gözüyle kız alma, gece gözüyle bez alma (atasözü):insan hiçbir şeyi incelemeden, gözü kapalı biçimde almamalıdır.

evimiz bezden, ne umarsın bizden (atasözü):kendisi yardıma muhtaç olandan yardım beklemek boşuna umutlanmaktır.

her tarakta bezi olmak (deyim): birçok işi veya ilişkisi olmak.

herkesin arşınına göre bez vermezler (atasözü): genel kurallar herkesin istek ve gereksinimine göre bozulamaz.

BİNA;

- 1.Yapı.
2. Arapça fiil çatısını konu edinen bilim veya kitap.
3. Çatı.

Allah'ın binasını yıkmak (deyim):kendini veya başkasını öldürmek.

benim oğlum bina okur, döner döner yine okur (atasözü): çok çalışmasına karşın belli bir düzeyden öteye gidemiyor.

BUDALA;

- 1.Zekâca geri olan(kimse).
- 2.Aptal
- 3.Bir şeye aşırı düşkün.

ağzı açık ayran delisi (budalası) (deyim):1) yeni gördüğü her şeye şaşkınlıkla bakan; 2) saf, bön.

BUHAR;

1. Isı etkisiyle sıvıların ve bazı katıların dönüştükleri gaz durumu.

buhar olmak (deyim):yok olmak, kaybolmak

C

CAHİL;

1. Öğrenim görmemiş, okumamış
2. Bilgisiz.
3. Deneyimsiz, toy olan (delikanlı veya kız)

cahil kalmak (deyim): bilgi edinememek, bilgisi olmamak: 'Bu konularda yeni kuşağın yanında her zaman cahil kalmaya mahkûmuz.' -H. Taner.

cahile söz (laf) anlatmak deveye hendek atlatmaktan güçtür (zordur) (atasözü): ne kadar uğraşılırsa uğraşılırsın deve hendekten atlatılmaz, cahile söz anlatmak bundan da zor bir şeydir.

cahilin dostluğundan arifin düşmanlığı yeğdir (atasözü): akılsız kimse iyi niyetli olsa dahi yaptığı işin ne gibi kötü sonuçlar doğuracağını hesap edemediğinden dostuna bilmeyerek fenalık edebilir, akıllı düşmanın yapacağı kötülükse akıl yoluyla sezilir ve gereken tedbir alınabilir.

yazının cahili olmak (deyim): okuma yazması olmamak, bilgisiz olmak.

CAZİBE;

1. Çekicilik.
2. Çekim.

CENAZE;

1. Tabuta konmuş, gömülmeye hazırlanmış insan ölüsü.
2. Cenaze töreni.

buyurun cenaze namazına! (deyim): şaka beklenmedik kötü bir durum karşısında üzüntü anlatan bir söz.

cenaze gibi (deyim): benzi sararmış.

cenazeyi kaldırmak (deyim): 1) ölüyü gömmek üzere götürmek; 2) ölüyü gömmek; 3) mec. ortada kalan bir işi bitirmek.

CESUR;

1. Cesaretli.
2. Cesaretli bir biçimde.

CEVAP;

1. Bir soruya, bir isteğe, bir söz, bir davranış veya yazıya verilen karşılık; yanıt.

cevapsız bırakmak (deyim):karşılığında herhangi bir cevap vermemek, bir tepki göstermemek.

cevapsız kalmak (deyim):cevap alınamamak.

ihtiyaca cevap vermek (deyim):gereksinimini karşılamak.

kalendere “kış geliyor” demişler, “titremeye hazırım” diye cevap vermiş (atasözü):yaşamın felsefesine eren kişi, en sevimsiz, hatta rahatsız durumları bile hoş karşılar.

CEZVE;

1. Kahve pişirmeye yarayan, saplı, küçük kap.

cezve sürmek (deyim):kahveyi pişirmek için cezveyi ateşe koymak.

köylünün kahve cezvesi karaca amma sürece (atasözü): köylünün kahve cezvesi gösterişsizdir ama konukları ağırlamak için sürekli olarak kaynar.

CİLT;

1. Ten.

2. Formaları, yaprakları birbirine dikerek veya yapıştırarak kitap, defter, dergi vb.ne geçirilen deri, bez veya kâğıtla kaplı kapak; kap.

3. Bir eserin ayrı ayrı basılan bölümlerinden her biri.

1.İnsan gövdesi.

Ç

ÇUL;

1. Genellikle kıldan yapılmış kaba dokuma

2. Kıldan veya yünden yapılmış hayvan örtüsü.

3. Tekke mensuplarının büründüğü örtü.

adam adamdır olmasa da pulu, eşek eşektir atlastan olsa çulu (atasözü):insanın değeri zengin olmakla artmaz, asıl olan insanlığıdır.

arsız neden arlanır, çul da giyer sallanır (atasözü):arsız hiçbir şeyden utanmadığı için elbise diye çul da giyse salına salına gezer.

çul içinde arslan yatar (atasözü):bir kimsenin değeri, kılık kıyafeti ile değil kişiliğindeki cevherle ölçülür.

çulu düzmek (düzeltmek) (deyim): 1) giyimi kuşamı yenilemek2) maddi durumu iyileşmek.

esrik devenin çulu eğri gerek (atasözü):kişi, durumuna uygun davranmalıdır.

küheylan at, çul içinde de bellidir (atasözü):cevherli insan, kılık kıyafeti düzgün olmasa da değerini yitirmez.

tazı o tazı ama çulu değişmiş (atasözü):1) tanıdığımız sıradan kişi işbaşına geçmiş; 2) giyim kuşamını düzeltmiş olduğu için tanınmaz olmuş.

üstüne çullanmak (deyim): saldırarak üzerine abanmak.

D

DAİRE;

- 1.Konut olarak kullanılan bir yapının bölümlerinden her biri.
2. Belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşlardan her biri; oda, ofis.
3. Bu kuruluşların içinde çalıştıkları yapı.
4. Bir yapı veya gemide belli bir işe ayrılmış bölüm.
5. Soyut kavramlarda belli sınır, ölçü.
6. Bir çemberin içinde kalan düzlem parçası.
7. Saz takımında usul vurmaya yarayan tef.

DAKİKA;

1. Bir saatlik zamanın altmışta biri.
- 2.An.
3. Bir derecenin altmışta biri.

dakikası dakikasına uymamak (deyim):her an başka bir ruh durumu göstermek.

DAVET;

- 1.Çağrı.
- 2.Çağırma.
- 3.Yemekli toplantı.

davet etmek (deyim):1) çağırma2) birinin bir şeye uymasını istemek 3) mec. yol açmak:
Hastalığı davet ediyor.

davete icabet etmek (deyim):çağrılı olduğu yere gitmek.

davetsiz gelen döşeksiz oturur (atasözü):çağrılmadan bir yere giden kimse iyi bir ağırlanma beklememelidir.

davetsiz yere kedilerle köpekler gider (atasözü): bir yere çağrılmadan gitmek, kişiyi aşağılatan bir davranıştır.

kırmızı dipli mumla davet etmek (deyim):birine bir yere gelmesi için çok yalvarmak, ısrar etmek.

DAVUL;

1. Büyük ve enlice bir kasnağın iki yanına deri geçirilerek yapılan, tokmak ve değnekle çalınan çalgı.

2. Bateria.

anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az (atasözü): anlayışlı kimseleri en küçük bir söz bile etkiler oysa anlayışsız kimselere ne söylense yararsızdır.

davul birinin boynunda, tokmak bir başkasının elinde (atasözü): sorumluluk birinde olmasına karşın bir başkasının sözü geçiyor.

davul çalmak (dövmek) (deyim): 1) davula vurarak ses çıkarmak; 2) mec. bir şeyi herkesin haber alabileceği biçimde ortalığa yaymak.

davul çalsan işitmez (deyim): 1) sağır; 2) uykusu çok ağır, derin uykuda.

davul dengi dengine diye çalar (atasözü): evlenecek kimselerin birbirlerine denk olması gerekir.

davul gibi (deyim): şiş ve gergin.

davulu biz çaldık, parsayı başkası topladı (atasözü): biz çalıştık, uğraştık, başkası yararlandı.

davulun sesi uzaktan hoş gelir (atasözü): işin içinde olmayanlar o işi kolay veya kârlı sanırlar.

hem kaçır hem davul çalar (atasözü): işi yapmaktan çekindiği hâlde yine de yapar.

herkes davul çalar ama çomağı makama uyduramaz (atasözü): herkes iş yapar ama o işin gerektirdiği ustalığı gösteremez.

kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya kaçır (varır) ya zurnacıya (atasözü): evlenme çağındaki kızı büyükleri uyarmazlarsa uygun olmayan birisiyle evlenir.

kös dinleyen, davula kulak vermez (atasözü): başından büyük olaylar geçmiş kişi küçük dertleri sorun etmez.

yüz surat davul derisi (mahkeme duvarı) (deyim): utanması olmayanlar için söylenen bir söz.

DEFİNE;

1. Toprak altına gömülerek saklanmış para veya değerli şeyler; gömü.

DEVA;

1. Çare

bin derde deva (deyim): 1) pek çok işe yarayan; 2) her sıkıntıyı gideren.

derdi veren devasını da verir (atasözü): her sıkıntının, üzüntünün bir çaresi vardır.

derdine deva bulmak (deyim): sıkıntıyı çözümlenmek, atlatmak, çaresizliği yenmek.

her derde deva olmak (deyim):birçok Şeye çare olmak.

DEVRE;

1. Belirlenmiş zaman dilimi; fasıl, çevrim.

devre dışı kalmak (deyim):konudan uzak dıŐmek, konuyla ilgilenememek.

devre dışı tutmak (bırakmak) (deyim):konudan uzaklaŐtırmak, ilgilenmemesini sağlamak.

devreye alınmak (deyim): işin içine girmesi sağlanmak.

devreye girmek (deyim): ilgilenmek, karışmak, araya girmek.

devreye sokmak (deyim):işin içine girdirmek, karıştırmak.

DİKKAT;

1.Duygularla dıŐünceyi bir Şey üzerinde toplama.

2. "Dikkat ediniz!" anlamında kullanılan bir uyarma sÖzü.

3. İlgı, özen.

dikkat çekmek (deyim):1) ask. 'dikkat' komutunu yüksek sesle söylemek 2) mec. ilgi toplamak3) mec. göze batmak, fark edilmek.

dikkat kesilmek (deyim):bütün dikkatini bir Şey üzerinde toplamak.

dikkate almak (deyim):göz önünde bulundurmak, hesaba katmak, gereğini dıŐünmek.

dikkati calip olmak (deyim): dikkati çeken kimse veya Şey olmak.

dikkatini çekmek (deyim): uyarmak.

dikkatini çekmemek (deyim): birinin ilgisini uyandırmamak.

dikkatini toplamak (deyim):duygu ve dıŐünceyi bir konu veya yapılan iş üzerinde yođunlaŐtırmak.

nazarıdikkate almak (deyim):1) dikkatle inceleyerek değerlendirmek; 2) göz önünde bulundurmak.

nazarıdikkatini çekmek (deyim):ilgisini çekmek.

pürdikkat kesilmek (deyim):çok dikkat etmek

DİYET;

1.İslam hukukuna göre, öldürme ve yaralamalarda suçlunun ödemek zorunda olduğu para veya mal; kan akçesi, kan pahası, kan parası, kefareet.

2. Bir Şeyin karşılığı olarak ödenmek zorunda kalınan Şey.

DUA;

1. Allah'a yalvarma, bir Şeyin olmasını veya olmamasını isteme; alkıŐ.

2. Allah'a yalvarmak için sÖylenen dinî metin, yakarıŐ.

borçlunun duacısı alacaklısıdır (atasözü):borçlunun ölmemesi ve para kazanması için en çok dua eden alacaklısıdır.

dua (duasını) almak (deyim):iyi yapılan bir işle birinin hoşnutluğunu kazanmak.

duası tutmak (deyim):1) duası gerçekleşmek 2) etkili olmak.

hayır dua almak (deyim):kendisi için iyi dilekte bulunulmak.

hayır dua etmek (deyim):iyi dileklerde bulunmak.

itin (köpeğin) duası kabul (makbul) olsa (-ydı) gökten kemik yağar (-dı)

(atasözü):aşağılık kişinin istediği olsaydı dünya, yalnız kendisinin işine yarayan, başkalarını rahatsız eden şeylerle dolardı.

karınca duası gibi (deyim):çok küçük, sık ve okunaksız (yazı).

kiminin parası, kiminin duası (atasözü): bir iş yapılırken veya yapıldıktan sonra kiminden para, kiminden dua alınabilir.

olmayacak duaya âmin demek (deyim): gerçekleşmeyecek, sonuç vermeyecek işlerle uğraşmak.

DÜKKÂN;

1. Esnafın perakende satış yaptığı, küçük zanaat sahiplerinin çalıştıkları yer; işletme, iş yeri.
- 2.Görevli olarak çalışılan yer.
- 3.Kumarhane.

erkek koyun kasap dükkânına yakışır (atasözü):miskin erkek, yaşamaya layık değildir.

gürültü istemeyen kazancı (bakırcı) dükkânına girmez (hırkasını başına çeker)

(atasözü):kafasını dinlemek isteyen kimse, gürültülü patırtılı işlerde görev almaz.

ikindiden sonra dükkân açmak (deyim):bir işe başlamakta geç kalmak.

serkeş öküz (son) soluğu kasap dükkânında alır (atasözü): dikbaşı olanlar, davranışlarının cezasını görürler, hatta bu davranışları hayatlarına bile mal olabilir.

tilkinin dönüp dolaşp geleceği yer kürkçü dükkânıdır (atasözü):bir kişi ne kadar farklı yerlerde yaşarsa yaşasın, ne kadar farklı işlerle uğraşırsa uğraşsın, bağlı bulunduğu çevreye veya işe dönmek zorunda kalır.

E

ECZANE;

1. İlaçların hazırlandığı veya hazır ilaçların satıldığı yer.

EDEP;

1. Toplum töresine uygun davranma.
2. İyi ahlak, incelik, terbiye.

edebi edepsizden öğren (atasözü):edepsizin yaptığı işlerin yapılmaması gereken işler olduğunu düşünmekle doğru yolu bulmuş, böylece edebi edepsizden öğrenmiş olursun.

edep etmek (deyim):utanmak, sıkılmak.

edep yahu (deyim):kötü davranışlarda bulunanlara 'utan, edebini takın' anlamında kullanılan bir söz.

edeptir söylemesi (deyim):“affedersiniz, söylemesi ayıptır ama” anlamında kullanılan bir söz

EHLİYET;

- 1.Sürücü belgesi.
- 2.Uzluk.
- 3.Yeterlilik.

ELVEDA;

1. Bir daha kavuşulmayacağı düşünülen bir şeyden ayrılırken kullanılan bir söz.
2. Bir daha karşılaşılmayacak biçimde ayrılırken "Allah'a ısmarladık, Allah'a emanet olun" anlamlarında kullanılan bir söz.

ENKAZ;

- 1.Çöküntü.
- 2.Yıkıntı.

ESNAF;

1. Küçük sermaye ve zanaat sahibi; artizan.
2. Başlıca düşüncesi, mesleğinin bütün inceliklerinden yararlanıp bunları karşısındakinin zararına kullanarak ve meslekte kötü örnek oluşturarak çok para kazanmak olan kimse.

EŞYA;

1. Türlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesnelere; pılı pırtı, yük.

ETRAF;

1. Yanlar, taraflar.
2. Çevre
3. Bir kimsenin sürekli ilişkide bulunduğu kimseler, yakınlar; muhit.

(bir şeyin, bir kimsenin) etrafını almak (sarmak) (deyim): çevresinde toplanmak, ortaya almak, kuşatmak.

(birinin) etrafında dört dönmek (pervane olmak) (deyim): isteğini elde etmek için birinin yanından ayrılmayıp gönlünü etmeye çalışmak.

etrafi boş bulmak (deyim): kendisini engelleyecek kimse olmamak

F

FAALİYET;

1. Bir yerde bulunan canlılık, hareketlilik durumu.

2. Çalışma, etkinlik.

faaliyet göstermek (deyim): 1) çalışmak; 2) işler durumda olmak, etkinlik göstermek.

faaliyete geçmek (deyim): 1) çalışmaya başlamak, çalışır duruma geçmek, işlemeye başlamak
2) işler duruma gelmek, etkin duruma gelmek.

faaliyette bulunmak (deyim): çalışma içine girmek.

faaliyetten alıkoymak (deyim): çalışması durdurulmak, çalışmadan alıkonulmak.

FAKİR;

1. Yoksul, zengin karşıtı.

2. Olması gerekenden az.

3. Hindistan'da yokluğa, eziyete kendini alıştırmış derviş.

4. Zavallı, kimsesiz olan.

5. Kişinin alçak gönüllülük göstermek için kendisine verdiği san.

fakir düşmek (deyim): yoksullaşmak.

fakir tavuğu tek tek yumurtlar (deyim): “destekçisi olmayan, dayanağı olmayan kimsenin işleri yavaş yürür” anlamında kullanılan bir söz.

fakirlik ayıp değil, tembellik ayıp (atasözü): yoksulluk utanılacak bir şey değildir, çalışmamak en büyük ayıptır.

fakirlik ayıp değil, tembellik ayıp (deyim): “yoksulluk utanılacak bir şey değildir, çalışmamak en büyük ayıptır” anlamında kullanılan bir söz.

umut, fakirin (garibin) ekmeğidir (atasözü): yoksul kişi, hep yakında bolluğa, rahata kavuşma umudu içinde yaşar.

zengin arabasını dağdan aşırır, fakir düz ovada yolunu şaşırır (atasözü): zengin, para gücüyle güçlükleri yenerken yoksul, parasızlık yüzünden en kolay işi bile başaramaz.

FELAKET;

1. Büyük zarar, üzüntü ve sıkıntılara yol açan olay veya durum; yıkım.

2. Çok kötü.

3. Şaşırtıcı, hayrete düşürücü.

bir felaket bin nasihatten yeğdir (atasözü): yaşanan olaylar, öğütlerden çok daha etkilidir.

FELÇ;

1. İnme, işlemez durumda olma.

felç gelmek (deyim): inme inmek.

felç olmak (deyim): 1) inme inmek; 2) bir iş için çıkılmaz durum almak, tıkanmak.

FIKRA;

1. Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâyecik.

2. Köşe yazısı.

3. Kanun maddelerinin kendi içlerinde satır başlarıyla ayrıldıkları ufak bölümlerden her biri.

4. Paragraf.

FISTIK;

1. Antep fıstığı, çam fıstığı veya yer fıstığı denilen yemişlerin genel adı.

2. Güzel, gösterişli kadın.

3. İyi, hoş olan.

fıstık gibi (deyim): 1) dolgun, besili ve canlı; 2) mec. çok güzel; 3) argo alımlı, çekici (kadın).

fıstıklı makamla (deyim): ağır ağır, yavaş yavaş

her boyayı boyadı, bir fıstıklı yeşil (mi) kaldı? (deyim): yapılması gereken bir şey varken, önemsiz, zorunlu olmayan şeylerle ilgilenildiğinde söylenen bir söz.

FİKİR;

1. Düşünce.

2. Düşün.

3. Kuruntu.

(birinden) fikir almak (deyim): birinin düşüncesinden yararlanmak.

(birine) fikir danışmak (deyim): bilgi edinmek için bir yetkiliden bilgi almak.

fikir edinmek (deyim): kanaat sahibi olmak.

fikir vermek (deyim): 1) düşüncesini bildirmek 2) bir konuda yol gösterici bilgi edinmek.

fikir yormak (deyim): bir konuda çok düşünmek.

fikir yürütmek (deyim): bir konu üzerine düşüncesini söylemek.

G

GADDAR;

1. Acıması olmayan, başkalarına haksızlık eden, merhametsiz, katı yürekli, insafsız davranan; kıyak, kıyııcı.

GAMZE;

1. Bazı insanların çenelerinde, yanaklarında doğal olarak bulunan özellikle güldüklerinde daha iyi görülen küçük çukur.

2. Yan bakış, göz süzme, sitemli bakma.

GARİP;

1. Kimsesiz, zavallı olan.

2. Yabancı, gurbette yaşayan; elgin.

3. acayip.

4. Şaşılacak bir şey karşısında söylenen söz.

5. Dokunaklı, hüzün veren.

at arıklıkla, yiğit gariplikle (atasözü):zayıf ve garipken kişiliklerini yitirmeyip görevlerini başarı ile yapanlar üstün niteliklerini o zaman belli etmiş olurlar.

(birine) gariplik basmak (deyim):yalnızlık çökmek.

garip bulmak (deyim):yadırgamak, tuhaf ve anlaşılmaz olarak nitelemek.

garip itin kuyruğu bacağı arasında (götünde, kışına kısık) gerek (olur) (atasözü):sığıntı durumunda olan kişi, yabancı bir yerde hiçbir şeye karışmamalı, sessiz, kendi hâlinde yaşamalıdır.

garip kuşun yuvasını Allah yapar (atasözü): garip ve kimsesiz kişiye Tanrı yardım eder.

GURUR;

1. Kendini beğenme; azamet.

2. Kendine güvenmekten gelen iftihar.

3.Kurum, kibir.

(birine) gurur gelmek (deyim):kurumlanmak.

gurur duymak (deyim):gururlanmak.

gurura kapılmak (deyim):büyüklenmek, gururlanmak.

gururuna ağır gelmek (deyim): kişiliğine zor gelmek, büyüklüğünün zedelendiğini düşünmek.

gururuna dokunmak (deyim):kişiliği zedelenmek, onuru kırılmak.

gururunu ayakaltına almak (deyim): her türlü fedakârlığı göze alıp ödün vermek, ilkelerden vazgeçmek.

gururunu okşamak (deyim): yüzüne karşı değerlerini belirterek bir kimseyi duygulandırmak

H

HAFİF;

1. Tartıda ağırlığı az gelen; yeğni ağır karşıtı.
2. Güç veya koruyucu olmayan, kolay olan.
3. Ağırbaşlı olmayan, ciddi olmayan, hoppa olan.
4. Miktarı az, sindirimi kolay (yiyecek).
5. Kalınlığı veya yoğunluğu az olan.
6. Etkisi az olan, sert karşıtı.
7. Önemli olmayan.
8. Çok dik olmayan (sırt, yokuş).
9. Gücü az olan, belli belirsiz olan.
10. Sıkıntısız, ferah, rahat, olarak.

hafif atlatmak (deyim): kötü bir durumdan çok az bir zararla kurtulmak.

hafif gelmek (deyim): 1) ağırlığı fazla olmamak 2) mec. önemsiz görmek, değer verilmemek.

hafife almak (deyim): küçümsemek, önemsememek.

hafiflik etmek (deyim): yakışıksız bir davranışta bulunmak veya söz söylemek.

hafiften almak (deyim): önemsiz bulup üzerine düşmemek, yeterince ilgilenmemek.

yükte hafif pahada ağır (deyim): taşınması kolay olan değerli.

yüreği ferahlamak (hafiflemek)(deyim): kaygıdan kurtulmak.

HAMİLE;

1. Gebe.

HANÇER;

1. Ucu eğri ve sivri, kamaya benzer, silah olarak kullanılan bir bıçak türü.

HASRET;

1. Özlem.

(bir şeye) hasret bırakmak (deyim): gerektiği anda bir şeyin yokluğunu hissettirmek.

(bir şeyin) yüzüne hasret kalmak (deyim): o şeyden yoksun kalmak, hasret kalmak.

(birinin veya bir şeyin) hasretini çekmek (deyim):1) çok özlemek2) mec. gereksinim duyduğu şeyi elde edememenin üzüntüsü içinde bulunmak.

hasret çekmek (deyim):özlem duymak.

hasret gidermek (deyim): özleme son vermek, kavuşmak.

hasret gitmek (deyim): özlemini çektiği, sevdiği bir yere veya kimseye kavuşamadan ölmek.

hasret kalmak (deyim):özlemek.

HAVA;

1. Hava yuvarını oluşturan, bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı.
2. Meteoroloji ile ilgili olayların bütünü.
3. Canlılar üzerindeki etkisine göre hava yuvarının durumu.
4. Gökyüzü.
5. Çevreyi kuşatan boşluk.
6. Esinti.
7. Müzik parçalarında tür.
8. Müzik aletlerinden çıkan ses perdesi.
9. Sonuçsuz, anlamsız, boş (durum, davranış, söz).
10. Görünüş, davranış, söz vb. için bir kimsenin durumunu belirten özellik.
11. Üslup.
12. İçinde yaşanan ve etkisinde kalınan ortam; atmosfer.
13. Çekicilik.
14. Keyif, âlem.

ağzını havaya (poyraza) açmak (deyim):alay umduğunu elde edememek.

aklı bir (beş) karış yukarıda (havada) olmak (deyim):değişik sebeplerden dolayı dengeli düşünemez durumda olmak.

baktın kar havası, eve gel kör olası (atasözü):tehlikeli bir durum belirmeye başlayınca ondan uzaklaşmanın çaresine bakılmalıdır.

bayram havası esmek (deyim):ortam neşeli, sevinçli bir duruma gelmek.

(bir işi birinin) sütüne havale etmek (deyim):işi, beklenen biçimde yapmasını o kişinin vicdanına bırakmak.

(bir şey) hava almak (deyim):içine hava girmek.

(bir yerin, bir şeyin) havasını teneffüs etmek (deyim):1) içinde hissetmek; 2) ortamı yaşamak.

(biri) hava almak (deyim): 1) açık havada gezmek2) argo umduğunu bulamamak, hiçbir şey kazanmamak; 3) ferahlamak, açılmak, hoş vakit geçirmek.

HAYAL;

1. Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey; imge, hülya.
2. Belli belirsiz görülen şey; gölge.
3. Görüntü.
4. İmge.
5. Aydınlatılan bir perde arkasında deri veya kartondan yapılmış, hareket edebilen resimler ve bunlarla oynatılan oyun.

akla hayale gelmemek (deyim): inanılmamak.

hatıra (hatır ve hayale) gelmemek (deyim): bir şeyin gerçekleşeceği, olacağı hiç düşünülmemek.

hatırından (hatır ve hayalinden) geçmemek (deyim): aklına gelmemek, düşünmemek.

hayal gibi (deyim): ince, zarif.

hayal kırıklığına uğramak (deyim): çok istenilen veya umulan bir şeyin gerçekleşmemesinden üzüntü duymak.

hayal kurmak (deyim): gerçekleşmesi istenen, özlenen şeyi düşünmek.

hayal olmak (deyim): 1) gerçekleştirilememek; 2) geçmişte kalmak, hatıra olmak.

hayale dalmak (deyim): dış dünyadan uzaklaşarak gerçekleşmesi istenilen şeyleri veya hatıraları düşünmek.

hayale kapılmak (deyim): hayallerin etkisi altında kalmak.

hayalî fenere dönmek (deyim): çok zayıflamak.

hayalinden geçirmek (deyim): olmasını istemek, düşünmek

HAZIR;

1. Bir iş yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan; anık, amade, müheyya.
2. Belli bir işe yarayacak, kullanılacak bir duruma getirilmiş.
3. Belirli bir biçimde yapılmış olarak satılan, alıcı bekleyen, ısmarlama karşıtı.
4. Bir işi yapmak için gereken her şey tamamlanmış olarak.
5. Fırsattan yararlanarak.

I

IRK;

1. Kalıtımsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu; budun.
2. Soy.
3. Bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan canlıların oluşturduğu alt bölüm.

ISRAR;

1. Direnme, ayak direme, üsteleme, üstünde durma.

ısrar etmek (deyim):1) bir konuda, bir düşüncede sürekli direnmek, ayak diremek2) çok istemek.

ısrarlı olmak (deyim):düşüncesinde, kararında direnmek.

İ

İDAM;

1. Kanunun verdiği hükümlerle öldürme, yok etme.
2. İdam cezası.

İHTİYAÇ;

1. Gereksinim.
2. Güçlü istek.
3. Yoksulluk, yokluk.

(bir kimseye, bir şeye) ihtiyaç duymak (deyim):o kimse veya şey gerekli saymak.

İHTİYAR;

1. Yaşlı genç karşıtı.
2. Cansız, sönük.
3. Eski.
4. Baba veya anne.

eşkiyanın (ihtiyarın, fukaranın) düşkünü, beyaz (hasa) giyer kış günü (atasözü):daha önce iyi bir durumda olan kişi bu konumunu kaybettiğinde uygun olmayan, yersiz davranışlarda bulunur.

gençliğin kıymeti ihtiyarlıkta bilinir (atasözü):insan gençliğinde yaptığı şeylerin çoğunu yaşlandığında yapamaz ve gençliğin ne denli değerli olduğunu o zaman anlar.

ihliyarın dūřkūnū, beyaz giyer kış gūnū (atasōzū): daha ōnce iyi bir durumda olan kiři bu konumunu kaybettiğinde uygun olmayan, yersiz davranışlarda bulunur.

İLAC;

1. Bir hastalığı iyi etmek veya ōnlemek için tūrlū yollarla kullanılan madde; daru, em, ot.
- 2.are, ōnlem.

ilaç gibi (deyim): işe yarar, her derde deva.

ilaç gibi gelmek (deyim): 1) iyileřmeyi veya ōzūmū kolaylařtırmak; 2) rahatlatmak, huzura kavuřturmak.

ilaç için olsun (deyim): bir şeyin hiç bulunmadığını anlatmak için kullanılan bir sōz:

ilaç için yok (deyim): hiç yok.

kel ilaç bilse kendi bařına sūrer (atasōzū): kendi iřini halledemeyen kiřiden aynı durum için yardım alınamaz.

kes parmağını ık pazara, em (merhem, ilaç) buyuran çok olur (atasōzū): kişinin bir ihtiyaç içinde bulunduğunu gōren herkes ona değişik yol gōsterir.

İNAT;

1. Bir konuda direnme, ayak direme; direnim.
2. Birine karřı çıkma, karřı dūřūnce ileri sūrme
3. İnatçı.

bir inat, bir murat (atasōzū): inatçı kiři, her inadında istediėi bir řeyi elde eder.

inadım inat olmak (deyim): sōylediėinden veya yaptığından vazgeçmemek, çok direnmek.

İSTİFA;

1. Kendi isteğiyle işten veya bir hizmetten ayrılma; ekilme.
2. Bir gōrevden kendi isteğiyle ayrıldığını belirten dilekçe; istifaname.

İSYAN;

1. Başkaldırı.

İŐGAL;

1. Bir yeri ele geçirme.
2. Bir yeri geçici bir sūre için ele geçirme.
3. Bir kimseyi işten alıkoyma, engelleme, oyalama.
4. Uğraştırma.

K

KAHVE;

1. Kök boyasıgillerden, sıcak iklimlerde yetişen bir ağaç (Coffea arabica).
2. Bu ağacın meyvesinin çekirdeği.
3. Bu çekirdeklerin kavrulup çekilmesiyle elde edilen toz.
4. Bu tozla hazırlanan içecek.

Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı (hakki) vardır(atasözü): iyilik küçük de olsa unutulmaz.

mahalle kahvesi gibi (deyim): havasız, gürültülü ve kalabalık (yer).

türkü:

Kahveyi Kavururlar
Kahveyi kavururlar
İçmeden savururlar
Bizim köyün adeti
Sevmeden ayırırlar

Haydi yârim neylemeli neylemeli
Güzel yârin gönlünü eylemeli
Gizli de gizli sevenler
Koşup yâre sevdiğini söylemeli

Kahvenin köpüklüsü
Meşenin kütüklüsü
Kadınım (güzelim) aman aman
Saraylar (konaklar) kıymetlisi

Haydi yârim neylemeli neylemeli
Güzel yârin gönlünü eylemeli
Gizli de gizli sevenler
Koşup yâre sevdiğini söylemeli

KADEH;

- 1.İçki içmeye yarayan ayaklı bardak; cam.
- 2.Bu bardağın alabileceği miktarda olan.

KALE;

1. Düşmanın gelmesi beklenen yollar üzerinde, askerî önem taşıyan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı; kermen.
2. Satranç tahtasının dört köşesine dikilen, tahtanın bir tarafından diğer tarafına kadar düz olarak boş hanelerde gidebilen kale biçiminde taş.

3. Genellikle bir düşüncenin savunulduğu, sürdürüldüğü yer.

4. Top kullanılan bazı takım oyunlarında, topun sokulmaya çalışıldığı, hafif metalden direklerle belli ebatlara uygun olarak yapılmış ve bir ağ ile kaplanmış yer.

kalegibi (deyim): 1) çok büyük, sağlam (yapı) 2) mec. kendisine güvenilen güçlü (kimse).

kaleyi içinden fethetmek (deyim): davasını karşı taraftan birinin yardımıyla kazanmak.

türkü:

Kale Kaleye Karşı Türküsü
Kale Kaleye Karşı (Geliver)
Kale kaleye karşı da (Vay zalım da vay güzel)
Kalenin dibi çarşı
Gel bilece gezelim de (Vay zalım da vay gurban)
Dosta düşmana karşı

Geliver geliver gel yanıma küçücek
Geliver geliver yanıma azıcak

Kalelerin karına da (Vay zalım da vay güzel)
Dayanılmaz zarına
Bülbül güle hasret de (Vay zalım da vay gurban)
Ben de nazlı yarime

Geliver geliver gel yanıma küçücek
Geliver geliver yanıma azıcak

Kalenin burcun aştım da (Vay zalım da vay güzel)
Gine kaynadım coştum
Ayrılık badesini de (Vay zalım da vay gurban)
Yâr doldurdu ben içtim

Geliver geliver gel yanıma küçücek
Geliver geliver yanıma azıcak

KALEM;

1. Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç.
2. Resmî kuruluşlarda yazı işlerinin görüldüğü yer.
3. Yontma işlerinde kullanılan ucu sivri veya keskin araç.
4. Bir listede, bir hesapta sıra ile yazılmış maddelerden her biri.
5. Yazar.
6. Aşı yapmak için bir ağaçtan kesilen ince çubuk.
7. Kaşlara ve gözlere makyaj yapmak, dudak kenarlarını çizmek için kullanılan boyama aracı.

âlim unutmüş, kalem unutmamış (atasözü): insan ne kadar bilgili olursa olsun her şeyi aklında tutamayacağı için unutulmaması istenilen şey mutlaka yazılmalıdır.

bir kalem geçmek (deyim): boş vermek, bir an için göz ardı etmek

eli kalem tutmak (deyim): 1) yazı yazmayı bilmek; 2) düşündüğünü güzel bir anlatımla yazmak

kâğıt kaleme sarılmak (deyim): hemen yazmaya başlamak

kalem açmak (deyim): kalemin ucunu yontup kullanılabilir bir duruma getirmek.

kalem kırmak (deyim): huk. idam kararı verildiğinde bir daha idam kararı imzalamamak için hâkim kalemini kırmak.

kalem oynatmak (deyim): 1) yazı yazmak: 'Namık Kemal'in tek başına kalem oynattığı alanlarda başyazarlar, fıkra yazarları, sanat eleştiricileri yetişir.' -N. Cumalı. 2) bir yazıyı düzeltmek; 3) bir yazıda değişiklik yapmak.

kaleme almak (deyim): bir konuyu yazı durumuna getirmek, yazıyla anlatmak.

kaleme gelmek (deyim): yazılabilmek veya anlatılabilmek

kaleminden çıkmak (deyim): herhangi biri tarafından yazılmak

kaleminden kan damlamak (deyim): 1) yazıları acı ve dokunaklı olmak; 2) etkili yazmak

kalemine dolamak (deyim): 1) herhangi bir konuyu sürekli olarak yazmak; 2) bir kimseyi sürekli olarak yazılarıyla kötölemek.

kalemiyle yaşamak (geçinmek) (deyim): geçimini yazılarıyla sağlamak.

(üstüne) kalem çekmek (deyim): gereksiz olduğunu belirtmek için üstünü çizme

türkü:

Neyin var da bugün niye yazmıyon
Kalem seni parça parça kırarım
Hiç mi benim hallerimi sezmiyon
Kalem seni parça parça kırarım

Mutluluk haykıran ozan da sensin
Kader çizgisini bozan da sensin
Koçyiğide idam yazan da sensin
Kalem seni parça parça kırarım

Kiminin elinde yüce ilahsın
Yobazın başında sahte külahsın
Cahilin elinde korkunç silahsın
Kalem seni parça parça kırarım

Bir çizginle nice yuva yıktırdın
Örgel'imi öz canından bıktırdın
Nicesini kodeslere tıktırdın
Kalem seni parça parça kırarım

KARA;

1. Yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü; toprak.

KARAR;

1. Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı.
2. Herhangi bir durum için tartışılarak verilen kesin yargı; hüküm, mahkeme kararı, yargıç kararı.
3. Bu yargıyı bildiren belge.
4. Değişmeyen, düzenli durum.
5. Değişmez olma.
6. Tam ölçüsünde, ne az ne çok.
7. Türk müziğinde, taksim yaparken ana makama dönüş.

bir kararda bir Allah (atasözü): gücü, büyüklüğü eksilmeyip aynı kalan yalnızca Tanrı'dır.

(bir şeyde) karar bulmak (deyim): 1) kararlı bir durum almak; 2) yatışmak.

çoğu zarar, azı karar (atasözü): hiçbir zaman aşırıya kaçılmamalıdır.

karar almak (deyim): bir davayı, bir sorunu sonuca bağlamak: 'Artık ayrılmayalım diye kararlar alıyor fakat bir türlü tatbiki geçemiyordu.' -R. H. Karay.

karar altına almak (deyim): karar vermek, kararlaştırmak: 'Dün akşam size tesadüf ettiğimde bunu karar altına almıştık.' -H. Z. Uşaklıgil.

karar kılmak (deyim): birçok şeyi deneyip birini seçmek: 'Tekrar masa başına dönmekten zevkli bir iş bulamayacağım da karar kıldım.' -F. R. Atay.

karar vermek (deyim): bir sorunu karara bağlamak, kararlaştırmak: 'Sonunda bu su tenekelelerini civardaki evine kadar taşımaya karar verdi.' -İ. H. Baltacıoğlu.

karara bağlamak (deyim): bir davayı, bir sorunu çözümlenmek, sonuçlandırmak.

karara kalmak (deyim): davanın görüşülmesi bitip yargıcın kararını beklemek.

karara varmak (deyim): bir konuda anlaşmak, bir şeyi kararlaştırmak.

kararında bırakmak (deyim): ölçüyü aşmamak

KASAP;

1. Sığır, koyun gibi eti yenecek hayvanları kesen veya dükkânında perakende olarak satan kimse; etçi.
2. Et satılan dükkân.
3. Kan dökücü; hunhar.

ayvaz, kasap hep bir hesap (deyim): "ha öyle ha böyle, ikisi de bir" anlamında kullanılan bir söz

bakmakla usta olunsa (öğrense), köpekler (kediler) kasap olurdu (kasaplığı öğrenirdi) (atasözü): yapılmadan yalnızca nasıl yapıldığı görülerek hiçbir şey öğrenilemez.

erkek koyun kasap dükkânına yakışır (atasözü): miskin erkek, yaşamaya layık değildir.

evvel hesap, sonra kasap (atasözü): 1) alışverişe çıkan bir kimse para durumunu önceden gözden geçirmelidir; 2) insan bir işe girişmeden önce kendi olanaklarını iyi hesaplamalıdır.

hesabını bilmeyen kasap, ne satır bırakır ne masat (atasözü): hesabını bilmeyen kişi elinde, avucunda bulunan işe yarar şeyleri de ziyan eder.

kasap et derdinde, koyun can derdinde (atasözü): bir kişi önemli bir kaybindan dolayı çırpınıp kıvranırsa başka bir kişi bu durumdan ne kadar çok yararlanabileceğini düşünür.

kasap, yağı bol bulunca gerisini yağlar (atasözü): elinde kendisine gerekli olandan fazla şey bulunan kimse, bunu gereksiz yere savurup telef eder.

koyun can derdinde, kasap yağ derdinde (atasözü): bir kişi önemli bir kaybindan dolayı çırpınıp kıvranırsa başka bir kişi bu durumdan ne kadar çok yararlanabileceğini düşünür.

serkeş öküz (son) soluğu kasap dükkânında alır (atasözü): dikbaşlı olanlar, davranışlarının cezasını görürler, hatta bu davranışları hayatlarına bile mal olabilir.

suratı kasap süngeriyle silinmiş (deyim): “utanması, sıkılması kalmamış” anlamında kullanılan bir söz.

KASIM;

1. Yılın on birinci ayı; ikinci teşrin, son teşrin, teşrinisani.

2. Kışın başlangıcı sayılan 8 Kasım günü başlayıp Hıdırellez'in ilk günü olan 6 Mayıs'a kadar altı ay süren dönem.

kasım yüz elli, yaz belli (atasözü): işin zor yanı atlatıldıktan sonra gerisi nasıl olsa gelir.

kasımdan on gün evvel ek, on gün sonra ekme (atasözü): ekim zamanı kasımdan on gün önce biter, kasımdan on gün sonra ekilen tohum verimli olmaz.

KAYIP;

1. Kaybolma, yitme durumu; yitim.

2. Kaybedilen şey.

3. Kaybolmuş olan; yitik, zayı.

kayıp vermek (deyim): ulus, toplum, kuruluş vb. değerli bireylerini yitirmek.

kayıplara karışmak (deyim): bulunduğu yerden ayrıлып gitmek, gittiği yeri bildirmemek, görünmez olmak.

Ucu bucağı yok (kayıp) (deyim): başı sonu olmayan, sınırsız, sonsuz:

“Bir ucu yok, bucağı yok harabedeydim
Soğuk mehtap karanlığa kefen sarardı.”

E. B. Koryürek

KAZA;

1. İstem dışı veya ihmal, tedbirsizlik ve dikkatsizlik dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya bir aracın zarara uğraması.
2. İlçe.
3. Allah tarafından ezelde tayin edilen kaderin gerçekleşmesi.
4. Vaktinde kılınmayan namazı veya tutulmayan orucu sonradan yerine getirme.
5. Yargı.
6. Kadılık görevi.

cana gelecek kaza (zarar) mala gelsin (atasözü): zarardan kurtulma olanağı yoksa, bunun cana değil, mala gelmesi yeğlenir.

elinden bir kaza (sakatlık) çıkmak (deyim): istemeyerek birini yaralamak veya öldürmek

hanım kırarsa kaza, halayık kırarsa ceza (atasözü): buyurucu durumunda olanların yaptığı yanlışlık hoş görülür, buyruk altındakilerin yaptığı yanlışlık suç sayılır.

kaza atlatmak (deyim): kaza tehlikesi geçirmek.

kaza geçirmek (deyim): can ve mal kaybına veya zararına neden olan kötü bir olayla karşılaşmak.

kaza geliyor demez(atasözü): kaza, beklenmedik zamanda, ansızın olur.

kazaya uğramak (deyim): kaza geçirmek.

KEBAP;

1. Doğrudan doğruya ateşte veya kap içinde susuz olarak pişirilmiş et.
2. Kızartma, çevirme veya kavurma yoluyla hazırlanan her türlü yiyecek.
3. Kavrulmuş, kızarmış.
4. Yanmış, yanık.
5. Bir şeyden söz edilirken “ne güzel, ne iyi, ne kadar kolay” anlamlarında söylenen bir söz.

KETEN;

1. Ketengillerden, çiçekleri mavi renkte ve beş taç yapraklı, lifleri dokumacılıkta kullanılan bir bitki.
2. Bu bitkinin liflerinden yapılmış (dokuma vb.)

KILIF;

1. isim Bir şeyi korumak için kendi biçimine göre, çoğunlukla yumuşak bir nesneden yapılmış özel kap; zarf:
2. mecaz Yolsuz bir işe bulunan sudan gerekçe.

kılıfına uydurmak (deyim): bir durum ve tutuma, yöntemine uygun biçim vermek.

minareyi çalan kılıfını hazırlar (atasözü): kolay kolay gizlenemeyecek kadar büyük bir yolsuzluğu yapan kimse, sorumluluktan kurtulma yollarını önceden düşünür.

KIYAFET;

1. Giysi.

kalıbı kıyafeti yerinde olmak (deyim): görünüşü gösterişli olmak.

kalıp kıyafetle adam adam olmaz (atasözü): gösterişli bir vücut, iyi bir giyim kuşam, kişiye insanlık değeri kazandırmaz.

kılık kıyafet köpeklere ziyafet (atasözü): giyinişi ve görünüşü kötü ve tiksindirici olanlar için söylenen bir söz.

kılık kıyafeti düzmek (deyim): giysilerini yenilemek.

kılık kıyafetle adam adam olmaz (atasözü): kılık kıyafet, değeri olmayan kişiye değer kazandırmaz.

KİRA;

1. Bir konutun, bir mülkün veya taşıt gibi herhangi bir şeyin belli bir bedel karşılığında, bir süre için sahibi tarafından başkasına verilmesi; icar.

2. Bu biçimde tutulan bir şey için karşılık olarak ödenen para.

3. Bu biçimde tutulan taşınmaz.

ağızına kira istemek (deyim): söylemesi beklenen şeyi söylemekte nazlı davranmak.

ağzını kiraya vermek (deyim): kendini de ilgilendiren bir konuda düşüncesini söylememek.

ayağına kira istemek (deyim): gelmeye nazlanmak, üşenmek.

borç ödenir, kira ödenmez (atasözü): kiracı olmaktansa, borca girip ev sahibi olmak daha iyidir.

diline kira istemek (deyim): söylemesi beklenen şeyi söylemekte nazlı davranmak.

ev sahibinin bir evi, kiracının bin evi var (atasözü): evi olan yalnızca kendi evinde oturur, evi olmayan ise beğendiği evde oturur.

evlinin bir evi var, kiracının bin evi var (atasözü): evi olan yalnızca kendi evinde oturur, evi olmayan ise beğendiği evde oturur.

kirada olmak (deyim): kira karşılığında verilmiş olmak.

kirada oturmak (deyim): kira ile tutulmuş bir yerde yaşamak.

kiraya vermek (deyim): kira karşılığında vermek, icara vermek.

kuş kanadına kira istemez (atasözü): kişi, kendi işi için zaten harcayacağı çabadan dolayı başkasından karşılık beklemez.

orta katı kiraya vermek (deyim): argo gebe kalmak.

KULE;

1. Çoğunlukla kare veya silindir biçimindeki yüksek yapı.
2. Cihannüma.
3. Dağ tepesi.

fil dişi kuleden bakmak (deyim): herkesi küçümseyip kendini farklı görmek.

fil dişi kuleye çekilmek (deyim): herkesi küçümseyip kendisine özgü dünyasına çekilme

mani :

Kuleden
Yâr geliyor kuleden
O kaş o göz değil mi
Beni sana kul eden

L

LAHMACUN;

1. Üstüne kıyma, kıyılmış soğan, maydanoz ve baharat konularak fırında pişirilen pide türü bir yiyecek.

LAKAP;

1. Bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad.

lakap takmak (deyim): bir kimseye onun bir özelliğini belirtecek bir ad vermek

LANET;

1. Tanrı'nın merhametinden yoksun olma.
2. Kötü, berbat, çok kötü.
3. Bir inleme sözü.

lanet etmek (deyim): ilenmek, kötülüğünü istemek.

lanet okumak (deyim): bir kimsenin Tanrı'nın merhametinden yoksun kalmasını dilemek.

şerrine lanet (deyim): kötü bir kimse ile uğraşmak istenilmediğini veya kaçınıldığını anlatan bir söz.

LAZIM;

1. Gerek.
2. Geçişsiz.

eşęi düğüne çağırmişlar, “ya su lazımdır ya odun” demiş (atasözü): bir işi yapmamak için bahane bulmayı anlatan bir söz.

... fırın ekmek yemesi lazım (deyim): “bir duruma erişmek için pek çok emek vermesi, çalışması gerekir” anlamında kullanılan bir söz.

ismi lazım değil (atasözü). adının anılması gerekmiyor.

ismi lazım değil (deyim): “Adının anılması gerekmiyor.” anlamında kullanılan bir söz.

kuşa kafes lazım, boruya nefes (atasözü): bir şeyden yararlanmak için kullanılacak araç, onun niteliğine uygun olmalıdır.

lazım gelmek (olmak) (deyim): gerekmek.

ne lazım (deyim): niçin ilgileniyorsun, ilgilenme.

sarımsak da acı ama evde lazım bir dişi (atasözü): gerekli olanın niceliğinden çok niteliği önemlidir.

LEZZET;

1. Ağız yoluyla alınan tat.

2. Herhangi bir şey karşısında duyulan zevk.

lezzet almak (deyim): hoşlanmak.

lezzetini çıkarmak (deyim): tadını çıkarmak

LOKMA;

1. Ağza bir defada alınıp götürülen yiyecek parçası; sokum.

2. Lokma tatlısı.

3. Türlü kalınlıktaki cıvataları, boşluğuna geçirip sökmeye veya sıkıştırmaya yarayan metalden alet.

4. Yemek.

5. Genellikle haksız olarak ele geçirilen mal veya para.

ağına vur, lokmasını al (atasözü): yumuşak huylu kimseye her istenilen kolaylıkla yaptırılabilir.

başına vur, ağızından lokmasını al (deyim): uysal ve sessiz kimseler için kullanılan bir söz.

bir lokma bir hırka (deyim): hayatta azla yetinmeyi, dervişçe geçinmeyi anlatan bir söz.

(bir şey, birinin) ağızının kaşığı (kalıbı, lokması) olmamak (deyim): 1) bir şey, bir kimsenin uğraşabileceği konulardan olmamak; 2) bir şey, bir kimsenin sözünü edemeyeceği kadar değerli olmak.

(birinin) ağızından lokmasını almak (deyim): birinin hakkı olan şeyi ondan almak.

(birinin) lokmasını dökmek (deyim): bir ölünün anısına lokma tatlısı yapıp dağıtmak.

(birinin) lokmasını saymak (deyim): sofrada yemek yiyen kimsenin ne kadar yediğine dikkat etmek.

büyük lokma ye büyük söz söyleme (atasözü): başaramayacağın, sonuçlandıramayacağın bir konuda kesin sözler söyleme.

er lokması er kursağında kalmaz (atasözü): insan, gördüğü iyiliği karşılıksız bırakmaz.

lokma (bile) çiğnenmeden yutulmaz (atasözü): her iş emekle yapılır.

lokma dökmek (deyim): 1) lokma tatlısı yapmak 2) konuk için yemek hazırlamak.

lokma etmek (deyim): yemek yemek.

lokma karın doyurmaz, şefkat artırır (atasözü): bir kimseye verilen armağan, aradaki sevgiyi artırdığı için değerlidir.

lokma (lokması) ağzında büyüme (deyim): üzüntü veya iştahsızlık sebebiyle lokmasını yutamamak

LÜZUM;

1. Gerek.

lüzum görmemek (deyim): gerekli bulmamak, gerekli görmemek.

lüzumsuz görmek (deyim): gereksiz bulmak.

M

MAAŞ;

1. Aylık.

maaş bağlamak (deyim): aylık bağlamak.

maaşa geçmek (deyim): aylığa geçmek.

tammaaşla tekaüt (emekli) (deyim): şaka işi az, ödeneği çok olan bir işe yerleşenler için söylenen bir söz.

MADEN;

1. Yer kabuğunun bazı bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan mineral.

2. Bu mineralden yapılmış.

3. Maden ocağı veya maden işletmesi.

4. Çok değerli şeyleri kapsayan kaynak.

5. Uyuşturucu, esrar, eroin.

6. Kolay ve iyi kazanç sağlayan iş veya parası elinden kolaylıkla alınan kimse.

7. Metal.

MAHALLE;

1. Bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün en az beş yüz nüfusa sahip parçalarından her biri.

2. Bu parçalarda oturan insanların tamamı.

bildiğini yedi mahalle bilmez (deyim): bir kimsenin çok kurnaz, çokbilmiş olduğunu anlatan bir söz.

bir kötünün yedi mahalleye zararı vardır (dokunur) (atasözü): bir kötünün, yalnızca yakın çevresine değil daha geniş çevrelere de zararı dokunur.

körler mahallesinde ayna satmak (deyim): bir şeyi ona gereksinim duymayacak olan çevreye götürmek.

mahalle kahvesi gibi (deyim): havasız, gürültülü ve kalabalık (yer).

mahalleyi ayağa kaldırmak (deyim): bağırıp çağırarak konu komşuyu tedirgin etmek.

Müslüman mahallesinde salyangoz satmak (deyim): bir şeyi ona gereksinim duymayacak olan çevreye götürmek.

o kapı (mahalle) senin bu kapı (mahalle) benim (deyim): sürekli gezip dolaşmayı anlatan bir söz.

otuz iki dişten çıkan, otuz iki mahalleye yayılır (atasözü): bir ağızdan çıkan söz, başkalarının ağızına geçer, her tarafa yayılır.

MAKARA;

1. Üzerine iplik, tel, şerit vb. sarılan, kenarları çıkıntılı, ekseni boyunca delik silindir; bobin.

2. Sürme kapak rayları üzerinde hareket edecek biçimde metal veya plastikten yapılmış değişik tiplerdeki sürme kapak aleti.

3. Bir yükün yukarıya kaldırılmasını sağlayan araç.

4. Ağır yüklerin kaldırılma ve indirilmesinde kullanılan, birbirine paralel iki veya daha çok tabla arasında dönen, kenarı çepeçevre oluklu tekerlek veya tekerleklerden oluşmuş mekanik alet

(bir şeyin) makarasını çözmek (deyim): ayrıntılarıyla sayıp dökmek.

(birini) makaraya almak (sarmak) (deyim): bir kimseyle alay etmek.

makara çekmek (deyim): ötücü kuşlar sürekli ötmek.

makara gibi (deyim): aralıksız (konuşma).

makaraları koyuvermek (zapt edememek, salıvermek) (Deyim):tkz. kendini tutamayarak kahrkayla gülmeye başlamak: 'Dersin ciddiliğine bakmadan koyuverdik makaraları.' -A. İlhan.

MAL;

1. Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü.
2. Büyükbaş hayvan.
3. Alınıp satılabilen her türlü ticaret eşyası; emtia.
4. Bayağı, aşağılık, kötü kimse.
5. Esrar.
6. Fahişe.

adamakla mal tükenmez (atasözü): yardım sözle değil, gerçekten fedakârlık yapılarak gerçekleştirilir.

ağanın malı çıkar, uşağın canı(atasözü): bir afeti önlemek için işveren malını, işçi de canını feda eder.

ağlayanın malı gülene hayretmez (atasözü): birinden haksız olarak alınan mal, alana yarar sağlamaz.

akıllı oğlan neyer ata malını, akılsız oğlan neyer ata malını (atasözü): çocuk akıllı ise babasından mal kalsın diye beklemez, malı kendisi kazanır; akılsızsa babası ne kadar çok mal bırakırsa bıraksın, değerini bilmez ve onu kısa zamanda bitirir.

al malın iyisini, çekme kaygısını (atasözü): malın iyisini alan, onu tasasız kullanır.

MANA;

1. Anlam.

(bir şeyden) mana (manası) çıkmak (deyim): anlamına gelmek, anlamını taşımak: 'Kızın adını Emel koydu. Oğlanınkini Fethi ... Sanki bundan emelini fethetmiş manası çıkıyordu.' -H. R. Gürpınar.

mana çıkarmak (deyim): 1) yersiz bir yargıya varmak, yanlış değerlendirmek; 2) bir söze, söyleyenin aklından geçmeyen bir anlam vermek; 3) anlam çıkarmak.

mana vermek (deyim): kendince bir yargıya varmak, yorumlamak.

MANTIK;

1. Doğru düşünme sanatı ve bilimi.
2. Doğru düşünmenin yolu ve yöntemi; eseme.
3. Düşüncenin ve düşüncenin varlık biçimlerinin, öğelerinin, türlerinin, olanaklarının, yasalarının ve düşünce bağlamlarının bilimi; lojik.

MASAL;

1. Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.

2. Boşuna söylenmiş söz.

hâlâ o masal (deyim): 'hep aynı söz, aynı düşünce, davranış veya sorun' anlamında kullanılan bir söz.

masal âleminde yaşamak (deyim): 1) gerçek olmayan, gerçekleşmesi güç olan şeyler düşünerek yaşamak; 2) masallardaki gibi olağanüstü güzel anlar yaşamak.

masal gibi (deyim): olmayacak biçimde.

masal okumak (anlatmak) (deyim): inandırıcı olmayan, oyalayıcı sözlerle kandırmaya çalışmak.

MASUM;

1. Suçsuz, günahsız (kimse).

2. Temiz, saf (kimse).

3. Suç ve günah işlemeyecek kadar küçük çocuk.

MAVİ;

1. Yeşil ile mor arasında bir renk, bulutsuz gökyüzünün rengi.

mavi boncuk dağıtmak (deyim): birçok kişiye birden sevgi göstermek ve söz konusu kişileri, bu sevginin yalnız kendisine verildiğine inandırmak.

MEKTUP;

1. Bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt; name, varakpare.

mektup atmak (deyim): mektubu postaya vermek.

MENDİL;

1. Burun ve ter silmekte, el ve yüz kurulamakta kullanılan küçük, kare biçiminde kumaş veya yumuşak, ince kâğıt.

2. İçine bazı şeyler konulan kumaş, yağlık.

mendil atmak (deyim): herhangi bir duyguyu, gizli bir mesajı haberleşilen insana çeşitli anlamları olan renkli mendille bildirmek

mendil kadar (deyim): çok küçük (alan).

mendil sallamak (deyim): birini uzaktan mendil sallayarak selamlamak veya uğurlamak:

MEYDAN;

1. Alan.

2. Yarışma, eğlence veya karşılaşma yeri.

3. Bulunulan yer ve çevresi, ortalık.

4. Fırsat, imkân veya vakit.

5. Mevlevi tekkelerinde ayin yapılan yer.

at bulunur meydan bulunmaz, meydan bulunur at bulunmaz (atasözü): bir işi başarabilmek için gerekli olan koşullar her zaman eksiksiz olarak ele geçmez.

at olur, meydan olmaz (bulunmaz), meydan olur (bulunur), at olmaz (bulunmaz) (atasözü): gerekli şartlar her zaman bir arada bulunmaz.

at ölür meydan (nalı) kalır, yiğit ölür şan (namı) kalır (atasözü): yaşarken iyi işler yapmalı, iyi bir ad bırakılmaya çalışılmalıdır.

at var, meydan yok (atasözü): yapacak güç var ancak kullanma imkânı yok.

baba (evlat, oğul) ekmeği zindan ekmeği, koca (er) ekmeği meydan ekmeği (atasözü): bir kadın için babasının veya çocuğunun evinde barınıp onların eline bakmak çok kötü bir durumdur; onun gönül ferahlığı ile yaşayacağı yer, kocasının evi, serbestçe harcayacağı para kocasının parasıdır.

(birine) meydan dayağı çekmek (deyim): herkesin içinde veya çok dövmek.

er ekmeği, meydan ekmeği (atasözü): kadın, kocasının kazancını rahatça yer.

MİDE;

1. Omurgalılarda, sindirim sisteminin, yemek borusu ile onikiparmak bağırsağı arasında besinlerin sindirime hazır duruma getirildiği; omurgasız hayvanlarda ise sindirim kanalının bu bölgeye karşılık olan parçası; karın.

2. Yemek yeme isteği.

3. Karın bölgesi; işkembe.

erkeğin kalbine giden yol midesinden geçer (atasözü): kendini bir erkeğe beğendirmek isteyen kadın, ona güzel yemekler hazırlamalıdır.

kalbin yolu mideden geçer (atasözü): bir kimsenin sevgisi kazanılmak istendiğinde ona güzel yiyecekler ikram edilmelidir.

mide bulandırmak (deyim): 1) kusacak bir duruma getirmek: 'Dibinde, kıyılmış kertenkele ve yılan parçaları varmış gibi midesini bulandırmıştı.' -P. Safa. 2) mec. kuşkulandırmak.

mide fesadına uğramak (deyim): çok ve çeşitli yiyecekler yemekten midesi bozulmak.

midesi almamak (kaldırmamak, kabul etmemek, götürmemek) (deyim): 1) hastalık, tikslenme vb. sebeplerle bir şeyi yiyememek; 2) mec. çirkin bir şey karşısında huzursuz olmak, rahatı kaçmak.

(birine) dünyayı zindan (zehir) etmek (dünyayı başına dar etmek) (deyim): bir kimseyi çok sıkıntılı bir duruma sokmak: 'En güzel zamanında hiç olmayacak bir şey çıkarır, dünyayı kendine zehir edersin.' -R. N. Güntekin.

elden vefa, zehirden şifa (atasözü): zehirden şifa beklenilmeyeceği gibi yabancılardan da yardım ve iyilik beklenmez.

zehir gibi (deyim): 1) çok acı; 2) çok soğuk (hava); 3) çok becerikli, usta: Zehir gibi şoför. 4) çok üstün: Zehir gibi bir zekâ. 5) çok iyi: 'Oğlan süngerlerin çeşidini zehir gibi tanıyordu.' - Halikarnas Balıkcısı.

zehir kesilmek (deyim): 1) çok acı ve yakıcı olmak; 2) mec. ortalık ümit, sıkıntılı bir durum olmak: 'İçimde elim bir boşluk, aşk ve hayat ortasında derin bir yalnızlık hissiyle bütün uyku acı ve zehir kesildi.' -H. C. Yalçın.

zehir saçmak (deyim): çevreye kötü propaganda yapmak veya insanları olumsuz davranışlara yönlendirmek, tahrik etmek, ortalığı karıştırmak: 'Bunlar, etraflarına mütemadiyen zehir saçmakta ve kendi kuruntularını ancak birtakım garip snopluklarla avutmaya çalışmaktadırlar.' -Y. K. Karaosmanoğlu.

N

NANE;

1. Ballıbabagillerden, yaprakları sapsız, çiçekleri beyaz veya menekşe rengine, güzel kokulu, yaprakları baharat olarak kullanılan, çok yıllık ve otsu bir kültür bitkisi (Mentha piperita).
2. Bu bitkinin kurutulmuş yapraklarından elde edilen baharat.

nane yemek (deyim): yakışıksız bir davranışta bulunmak, uygunsuz bir iş yapmak.

yediği naneye bak! (deyim): 'yaptığı yersiz, uygunsuz işe bakın' anlamında kullanılan bir söz: 'Yediği naneye bak! Hanımın kocası uyanmasın diye gelip beni uyandırıyor.' -M. Ş. Esenal.

NASİP;

1. Birinin payına düşen şey.
2. Bir kimsenin elde edebileceği sahip olabildiği şey.
3. Kısmet.
4. Günlük kazanç.

Nasipse gelir Hint'ten Yemen'den
Nasip değilse ne gelir elden

gelini ata bindirmişler 'ya nasip' demiş (atasözü): kesin sonuç alınmadan hiçbir işe olup bitti gözüyle bakılmaz.

kuşa süt nasip olsa anasından olurdu (atasözü): 1) yaradılışı bir şeyden yararlanmasına elverişli olmayan kişi ne kadar çabalasa o şeyden yararlanamaz; 2) kişi en yakınından sağlayamadığı faydayı başkasından hiç sağlayamaz.

nasip almak (deyim): 1) Bektaşilikte tarikata girme töreni yapılmak; 2) yararlanmak, kısmetine düşeni elde etmek:

NEFES;

1. Soluk.

2. Şifa amacıyla hastaya okunan dua.
3. Sigara, pipo içilirken içe çekilen duman.
4. Canlılık, hayat belirtisi.

açlıktan nefesi kokmak (deyim): yoksulluk içinde bulunmak.

geniş bir nefes almak (deyim): sıkıntılı bir durumdan kurtulmak, ferahlığa kavuşmak.

kuşa kafes lazım, boruya nefes (atasözü): bir şeyden yararlanmak için kullanılacak araç, onun niteliğine uygun olmalıdır.

nefes aldirmamak (deyim): dinlenmesine fırsat vermemek, aralık vermemek.

nefes almak (deyim): 1) havayı ciğerlerine çekmek, soluk almak: 'Nefes aldıkça içime kurum ve is kokusu doluyor sanıyorum.' -R. E. Ünaydın. 2) dinlenmek; 3) ferahlamak, rahatlamak: 'Bu telgrafi okur okumaz, geniş bir nefes aldım.' -Y. K. Karaosmanoğlu. 4) mutlu bir biçimde yaşamak: 'Gezecek, eğlenecek, nefes alacak hiçbir yer yok.' -M. Ş. Esendal.

NEHİR;

1. Nehir.

NEŞE;

1. Mutlu olmaktan doğan ve dışa vurulan sevinç; şetaret.

neşesi kaçmak (deyim): sevinci azalmak, kederlenmek: 'O günden sonra Canan'ın uzun müddet neşesi kaçtı.' -P. Safa.

neşesini bulmak (deyim): neşeli bir duruma gelmek, neşelenmek.

neşet etmek (deyim): kaynağını bir yerden almak, doğmak. Hafif sarhoşluk, çakırkeyif olma.

NİMET;

1. İyilik, lütuf, ihsan.
2. Yaşamak için gerekli her şey.
3. Yiyecek içecek, özellikle ekmek.
4. Yararlanılan imkân.

fasulye gibi kendini nimetten saymak (deyim): kendine çok değer vermek, kendini bir şey sanmak.

nimet bilmek (deyim): bir şeyi lütuf kabul etmek.

nimeti ayağıyla tepmek (deyim): kavuşacağı iyi bir durumu, değerini bilmeyerek istememek.

Ö

ÖMÜR;

1. Yaşam.
2. Çok hoş giden şey.

ömrüne ömür katmak (deyim): sevinmesine, mutlu olmasına sebep olmak.

ömür çürütmek (deyim): uzun zaman emek vermiş olmak veya boşuna vakit geçirmiş olmak.

ömür geçirmek (deyim): yaşamak: '... ihtiyar adam hazin bir ömür geçiriyordu.' -F. R. Atay.

ömür sürmek (deyim): 1) iyi ve rahat yaşamak; 2) yaşamı belli şartlar içinde sürüp gitmek.

ÖRF;

1. Gelenek.

P

PATLICAN;

1. Patlıcangillerden, kalın saplı, uzunca yapraklı otsu bitki (Solanum melongena).
2. Bu bitkinin sebze olarak kullanılan, mor renkli, uzunca veya toparlak ürünü.

seninki can da benimki patlıcan mı? (atasözü): senin canının değeri var da benimkinin değeri yok mu?

R

RAF;

1. Üstüne öteberi koymak için duvara veya bir dolabın içine birbirine paralel olarak tutturulmuş, genellikle geniş, uzun tahta veya metal levha; sergen.

(bir şeyi) rafa koymak (kaldırmak) (deyim): savsamak, artık üstünde durmamak, ihmal etmek

RAKAM;

1. Sayıları göstermek için kullanılan işaretlerden her biri.
2. Bu işaretlerle belirtilen miktar veya değer.

RESİM;

1. Varlıkların, doğadaki görünüşlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâğıt, bez vb. üzerinde yapılan biçimleri.
2. Bunu yapmak için gerekli yöntemleri öğreten sanat.
3. Bazı eşyadan ve işlerden alınan vergi veya harç.
4. Fotoğraf.
5. Tören.
6. Açık gösterge, kesin sonuç.

resim almak (deyim): 1) bir şeyin resmini yapmak; 2) resim çekmek; 3) vergi ödetmek.

resim çekmek (çıkarmak) (deyim): fotoğraf makinesiyle bir şeyin biçimini kâğıda geçirmek.

resim gibi (deyim): çok güzel.

REZİL;

1. Utanılacak, ayıp şeyler yapan kimse.

akınlı rezil olursun, akınlı vezir olursun (atasözü): aklını iyi kullanan saygı görür, kullanmayan kendini küçük düşürür.

(birini) rezil etmek (deyim): isteyerek veya istemeyerek birini çok utanacak güç bir duruma sokmak: 'Sadece rezil etmekle kalmayacağım, hapse de tıktıracağım.' -P. Safa.

iyi evlat babayı vezir, kötü evlat rezil eder (atasözü): babaya ün kazandıran da el içine çıkamayacak bir duruma düşüren de çocuklarının tutumlarıdır.

kişiyi vezir eden de karısı, rezil eden de (atasözü): bir kimsenin toplum içinde yücelmesi de alçalması da karısına bağlıdır.

parasıyla rezil olmak (deyim): para vererek yaptırdığı bir şey iyi çıkmamak, parasının karşılığını alamamak.

S

SABIR;

1. Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi; dayanç, çıdam.
2. Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme.

Allah sabırlı kulunu sever (atasözü): Tanrı sabırlı kulunu sevdiği için sabırlı olmaya daha çok dikkat etmeliyiz.

sabır acıdır, meyvesi tatlıdır (atasözü): sabır zor bir iştir ancak güzel sonuçları vardır.

sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas (atasözü): sabretmesini bilen kişi olmayacak gibi görünen işlerde bile başarı kazanır.

ya sabır (deyim): katlanılması güç durumlarda sabır gerektiğini anlatan bir söz.

ya sabır çekmek (deyim): bir sıkıntıya ses çıkarmadan veya ona karşı bir şey yapmadan katlanmak.

SAHİL;

1. Karanın deniz, göl, ırmak boyunca uzanan bölümü; kıyı, yaka, yalı.

sahile bindirmek (deyim): gemiyi içindeki yükü oluşan tehlikeden kurtarabilmek amacıyla bilerek karaya oturtmak.

sahile vurmak (deyim): bir nesne dalga veya akıntının etkisiyle kıyıya gelmek, kıyıda bulunmak.

SANAT;

1. Duygu ve düşünceleri göze ve gönle hitap edecek şekilde söz, yazı, resim, heykel vb. ile ifade etme konusundaki yaratıcılık.

2. Belli bir uygarlığın veya topluluğun anlayış ve zevk ölçülerine uygun olarak yaratılmış anlatım.

3. Bir şey yapmada gösterilen ustalık.

4. Bir meslekte uyulması gereken kuralların tümü.

5. Zanaat.

sanat altın bileziktir(atasözü): kişinin elindeki sanat, değeri hiç eksilmeyen bir servettir.

SANIYE;

1. Bir dakikanın altmışta biri olan zaman birimi.

2. Bir derecenin üç bin altı yüzde biri.

3. Fizik ve mekanikte zaman birimi.

SEL;

1. Sürekli yağın yağmurdan veya eriyen kardan oluşan, geçtiği yerlere zarar veren taşkın su; su taşkını.

2. Hareket hâlindeki büyük kalabalık.

3. Etki ve iz bırakan güçlü durum veya davranış.

4. Yoğunluk.

alçak yerde yatma sel alır, yüksek yerde yatma yel alır (atasözü): insan kendi durumuna göre bir yaşam tarzı benimsemeli, arkadaşlarını da ona göre seçmelidir.

Allah verirse el getirir, sel getirir, yel getirir (atasözü): Tanrı bir kimseyi zengin etmek isterse ona hiç umulmadık yerden mal ve para gelir.

baskısız tahtayı yel alır, yel almazsa sel alır (atasözü): kontrol altında bulundurulmayan veya gereği gibi korunmayan gençler kötü yollara sürüklenebilirler.

baskısız yongayı yel alır; sahipsiz tarlayı sel alır (atasözü): kontrol altında bulundurulmayan veya gereği gibi korunmayan gençler kötü yollara sürüklenebilirler.

(bir yeri) sel götürmek (deyim): 1) çok yağmur yağmak; 2) çok yağmurdan dolayı bir bölgede, yollar zor geçilir duruma gelmek.

dağ başına harman yapma, savurursun yel için; sel önüne değirmen yapma, öğütürsün sel için (atasözü): yapacağın iyi bir işi, sonunu hesaplamadan yapma.

dereye tarla sel için, tepede harman yel için (atasözü): elden çıkarmak istemediğimiz şeyleri tehlikeye açık durumlardan uzak tutmalıyız.

dünyayı sel bassa ördeğe vız gelir (atasözü): birçok kimse için felakete yol açan bir olay, bazı insanları ilgilendirmez.

SİHİR;

1. Büyü.

SİMİT;

1. Halka biçiminde, genellikle üzerine susam serpilmiş çörek.

2. Denizde kolayca yüzmeyi sağlayan halka biçiminde alet.

3. İnce bulgur.

beşlik simit gibi kurulmak (deyim): kendini bir şey sanarak bir yere yayılıp oturmak.

SOKAK;

1. İl, ilçe vb. yerleşim bölgelerinde, iki yanında evler bulunan, caddeye oranla daha dar veya kısa olabilen yol.

alt yanı çıkmaz sokak(deyim): sonu gelmeyen, sonuç alınamayan işler için söylenen bir söz.

(bir şeyi) sokaktan toplamak (deyim): kolayca sağlamak, masrafsız ve zahmetsiz elde etmek: 'Baban parayı sokaktan topluyordu.' -M. Ş. Esendal.

canımı sokakta bulmadım (atasözü): tehlikeye veya herhangi bir sıkıntıya katlanmaya niyetim yok.

canımı sokakta bulmak (deyim): sağlığı korumak gerektiğini anlatan bir söz: Canımı sokakta mı buldum? Elbette biraz dinleneceğim.

göbeği sokakta kesilmiş (deyim): evde durmayıp hep sokaklarda gezen, sürtük.

(herhangi bir şeyi) sokakta bulmamak (deyim): herhangi bir şeyi değerli ve önemli bulmak: 'Ben böyle şeye gelemem efendim... Ben canımı sokakta bulmadım efendim.' -R. N. Güntekin.

sokağa (sokaklara) düşmek (deyim): 1) kadın kötü yola saparak orta malı olmak; 2) bir şey çoğalıp değerini yitirmek; 3) sükûneti, huzuru evin dışında aramak: 'Babamın iğneli bakışlarından kurtulmak için o uyurken sokaklara düşerdim.' -O. Kemal.

Ş

ŞAİR;

1. Şiir söyleyen veya yazan kimse; ozan.
2. Hayal gücü geniş olan, duyarlı, duygulu (kimse).

ŞEKİL;

1. Biçim.
2. Bir konuyu açıklamaya yarayan resim veya çizim.
3. Davranış biçimi.
4. Bir kavramın, düşüncenin, olayın veya işin değişik oluş biçimi.
5. Toplumsal bir bütünün kuruluş biçimi.
6. Anlatım biçimi.
7. Bazı matematiksel varlıkların gösterilmesine yarayan resim.

şekil almak (deyim): belli bir biçime girmek, biçimlenmek, şekillenmek.

şekil vermek (deyim): belirli bir biçime girmesini sağlamak, biçimlendirmek, şekillendirmek: 'O, biraz da bana yardım olsun diye, mektepteki Amerika'dan gelen gazeteleri toplar, getirir, bu işe şekil verirdi.' -H. E. Adıvar.

ŞEREF;

1. Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı manevi değer; onur.
2. Toplumca benimsenmiş iyi şöhret.

şeref vermek (deyim): onurlandırmak, şereflendirmek.

ŞEYTAN;

1. Hz. Âdem'e secde etmediği için cennetten kovulan, insanları Allah'ın emirlerine karşı kıskırtan, kötülüğe yönelten cin; iblis.
2. Kötü düşünceli, kötü niyetli kimse.
3. Çok kurnaz, uyanık (kimse).

acele işe şeytan karışır (atasözü): düşünüp taşınmadan ivedi olarak yapılan işten iyi sonuç alınamaz.

(birinde) şeytan tüyü olmak (deyim): kendini herkese kolaylıkla sevdirmeye özelliği bulunmak: 'Bende şeytan tüyü vardır.' -H. R. Gürpınar.

(birinden) şeytan elini çekmiş (deyim): uygunsuz bir iş yapacak veya kötülük düşünecek durumu olmayan çok yaşlı kimseler için kullanılan bir söz.

cin olmadan şeytan (adam) çarpmak (deyim): gücünün üstündeki işleri başarmaya kalkışmak.

şeytan aldatmak (deyim): 1) bazı davranışlarda iradeli, güçlü davranmamak, nefesine uymak; 2) uyku hâlindeyken meni boşalmak, düş azmak: 'O gecenin sabahı şeytanın aldattığı vücudunu soğuk suda temizlerdi.' -S. F. Abasıyanık.

ŞİİR;

1. Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi; manzume, nazım.

2. Düş gücüne, hayale, imgeye, gönle seslenen, anı, duygu, coşku uyandıran, etkileyen şey.

şiir düzmek (deyim): şiir yazmak veya söylemek.

şiir gibi (deyim): çok güzel, çok hoş.

ŞİKÂYET;

1. Hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı; yakınma, yakıntı, ağlantı, şekva.

şikâyet getirmek (deyim): sızlanmak, yakınmak.

şikâyette bulunmak (deyim): yakınmak, şikâyet etmek.

ŞÜKÜR;

1. Allah'a duyulan minneti dile getirme.

2. Mutlu bir olay veya durumdan, yapılan bir iyilikten duyulan hoşnutluğu bildirme.

hele şükür! (deyim): "çok şükür" anlamında kullanılan bir söz.

T

TAHİL;

1. Buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar, pirinç vb. hasat edilen ürünler ile tohumlarının genel adı; hububat.

devlet oğul, mal tahıl, mülk değirmen (atasözü): en büyük mutluluk ve zenginlik, çocuk sahibi olmak; en gerekli mal, tahıl; en değerli mülk, değirmendir.

TALEP;

1. Bir kimseden bir şeyi yapmasını veya yapmamasını isteme.

2. İstek.

TAM;

1. Eksiksiz.

2. Bir bütün olarak ele alınan; bütün.

3. En elverişli; en uygun.
4. Tıpkı.
5. O sırada, o anda.
6. Eksiksiz olarak, bütün olarak iyice.
7. Gerçek, kusursuz olan.
8. Ehliyetli, yetkili olan.
9. Amerikan doları.

tam adamına çatmak (deyim): olumsuz bir davranış ve tutum içinde bulunan kimseyle karşı karşıya gelmek.

tam adamını bulmak (adamına düşmek) (deyim): 1) en uygun kişiyi seçmek; 2) alay en uygunsuz kişiyi seçmek.

tam gelmek (olmak) (deyim): uygun gelmek, uymak: Elbise tam geldi. Ayakkabı ayağına tam oldu.

tam maaşla tekaüt (emekli) (deyim): şaka işi az, ödeneği çok olan bir işe yerleşenler için söylenen bir söz.

tam üstüne basmak (deyim): 1) kesin olarak belirlemek: 'Tam üstüne bastın canım, ben sıradan değil sıra dışı biriyim.' -A. Kulin. 2) doğru olanı, benzerini, istenileni bulmak.

U

UFUK;

1. Düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer; çevren.
2. Çekülün gösterdiği dikey çizgi ile gözlemci üzerinden geçen düzlem; göz erimi.
3. Anlayış, kavrayış, görüş, düşünce gücü.
4. Bir kimsenin dışında bulunan çevre, muhit, dolay.

UZUV;

1. Organ.
2. Üye.
3. Parça.
4. Öge.

Ü

ÜCRET;

1. İş gücünün karşılığı olan para veya mal; ecir.

2. Kiralanan veya satın alınan bir şey için ödenen para.

V

VAHŞİ;

1. Yabani.
2. Yırtıcı olan (hayvan).
3. Kaba, saygısız, uyum sağlayamayan (kimse).

VAKİT;

1. Zaman.
2. Bir işe ayrılmış veya bir iş için alışılmış saatler.
3. Çağ.
4. Belirlenmiş olan zaman.
5. Zaman anlatan kelimelere belirtilen durumunda geldiğinde “iken” anlamı veren bir söz.
6. Geçim, para bakımından elverişli durum.

ala keçi her vakit püsküllü oğlak doğurmaz (atasözü): değerli bir şeyden her zaman istenilen verim alınmaz.

fırsat her vakit ele geçmez (atasözü): fırsat insanın eline çok seyrek geçtiği için çıkan fırsat iyi değerlendirilmelidir.

fırsat her vakit ele geçmez (deyim): 'fırsat insanın eline çok seyrek geçtiği için çıkan fırsat iyi değerlendirilmelidir' anlamında kullanılan bir söz.

işten güçten vakit bulamamak (deyim): çok yoğun çalıştığı için zaman ayıramamak.

kaçmaktan kovalamaya vakit olmamak (deyim): önemli işler yüzünden başka işlere yetişememek.

vakit geçirmek (deyim): oyalanmak, uğraşmak.

vakit kazanmak (deyim): 1) bir şeye ayrılan süreyi azaltmak; 2) karşı tarafı oyalayarak kendi hazırlanma süresini uzatmak.

vakit, nakittir (atasözü): zaman çok değerlidir, boş yere harcanmamalıdır.

vakit öldürmek (deyim): zamanı yararsız, gereksiz işlerle veya iş yapmadan geçirmek: 'Fakat sandal sahibi olur olmaz zaten yarı keyif, yarı kazanç için vakit öldürdüğü balıkçılık sanatında karar kılmıştı.' -S. F. Abasıyanık.

VATAN;

1. Yurt.

vatan tutmak (deyim): yurt edinmek.

“Vatan tutup bu yerlerde kalınmaz
İlleri var bizim ile benzemez”
Karacaoğlan

VEFA;

1. Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı.

eski dost düşman olmaz, yenisinden vefa gelmez (atasözü): aralarında ufak tefek dargınlıklar olsa bile eski dostlar birbirlerine düşman olmazlar, yeni kazanılan dostlarla arada henüz sıkı bir bağ oluşmadığı için bu durum söz konusu değildir.

ömrü vefa etmemek (deyim): bir sonuca ulaşmadan ölmek.

yeni dosttan vefa gelmez (atasözü) : aralarında ufak tefek dargınlıklar olsa bile eski dostlar birbirlerine düşman olmazlar, yeni kazanılan dostlarla arada henüz sıkı bir bağ oluşmadığı için bu durum söz konusu değildir.

VİCDAN;

1. Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan duygu.

vicdan azabı çekmek (duymak) (deyim): istenilmeden veya bilinçsizce yapılan kötü bir işten dolayı üzülmek, pişmanlık duymak.

Y

YETİM;

1. Babası ölmüş olan (çocuk); babasız.

yetimi okşamışlar, vay sırtım demiş (atasözü): bir kimsenin haksızlığa uğramaması için arkası, koruyucusu bulunmalıdır.

Z

ZAFER;

1. Savaşta kazanılan başarı; utku.

2. Yengi.

3. Bir yarışma veya uğraşda çaba harcayarak elde edilen başarı.

ZEHİR;

1. Organizmaya girdiğinde kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde; ağı, sem, zıkkım.

2. Büyük üzüntü, acı, keder; sıkıntı.

(birine) dünyayı zindan (zehir) etmek (dünyayı başına dar etmek) (deyim): bir kimseyi çok sıkıntılı bir duruma sokmak: 'En güzel zamanında hiç olmayacak bir şey çıkarır, dünyayı kendine zehir edersin.' -R. N. Güntekin.

elden vefa, zehirden şifa (atasözü): zehirden şifa beklenilmeyeceği gibi yabancılardan da yardım ve iyilik beklenmez.

zehir gibi (deyim): 1) çok acı; 2) çok soğuk (hava); 3) çok becerikli, usta: Zehir gibi şoför. 4) çok üstün: Zehir gibi bir zekâ. 5) çok iyi: 'Oğlan süngerlerin çeşidini zehir gibi tanıyordu.' - **Halikarnas Balıkcısı.**

zehir kesilmek (deyim): 1) çok acı ve yakıcı olmak; 2) mec. ortalık ümit, sıkıntılı bir durum olmak: 'İçimde elim bir boşluk, aşk ve hayat ortasında derin bir yalnızlık hissiyle bütün uykum acı ve zehir kesildi.' -H. C. Yalçın.

zehir saçmak (deyim): çevreye kötü propaganda yapmak veya insanları olumsuz davranışlara yönlendirmek, tahrik etmek, ortalığı karıştırmak.

ZULÜM;

1. Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkalarına yaptığı her türlü kötülük, haksızlık; kıyğı, kıyın.

KAYNAKÇA:

<https://sozluk.gov.tr>

<https://tr.wikipedia.org>

twitter.com

milliyet.com.tr

antoloji.com.tr

<https://www.turkusozu.net>